

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1913.

Första kammaren.

Nr 21.

Onsdagen den 9 april, e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 7 e. m.

Justerades fyra protokollsutdrag för sammanträdet på förmiddagen.

Herr statsrådet *Bergström* avlämnade Kungl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

nr 183, angående inrättande av en statens tryckeriexpedition;

nr 184, angående anslag till rullande materiel för malmtransport, reglering av Stora Lule—älvs vattensystem ovanför Porjus och förstärkning av kraftledningen Porjus—Gellivare—Kiruna; samt

nr 162 angående pension å allmänna indragningsstaten åt länsmannen August Malcolm Agréns änka Anna Maria Agrén.

Herr *Petrén, Alfred*, väckte en motion, nr 116, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i lönestaterna för personalen vid rikets hospital och asyler.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet följande vid sammanträdet avlämnade nådiga propositioner:

nr 183, angående inrättande av en statens tryckeriexpedition; och

nr 184, angående anslag till rullande materiel för malmtransport, reglering av Stora Lule—älvs vattensystem, ovanför Porjus och förstärkning av kraftledningen Porjus—Gellivare—Kiruna.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet den under sammanträdet avlämnade Kungl. propositionen nr 162, angående pension å allmänna indragningsstaten åt länsmannen August Malcolm Agréns änka Anna Maria Agrén.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den av herr *Petrén, Alfred*, under sammanträdet väckta motionen, nr 116, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i lönestaterna för personalen vid rikets hospital och asylor.

Angående
ändrade
bestämmelser
om val till
borgmästare-
tjänster.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets den 3 och 5 i denna månad bordlagda utlåtande nr 12, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag till enhetliga på principen av lika och personlig rösträtt grundade bestämmelser om val till borgmästaretjänster.

I en inom Andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 167, hade herr *Sjöberg*, med instämmande av herr *Kronlund*, hemställt, att Riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t tacktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag, innefattande enhetliga och på principen av personlig och lika rösträtt vilande bestämmelser vid val till besättande av borgmästaretjänsterna i städerna.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på anförda skäl hemställt, att Riksdagen, med anledning av den förevarande motionen, ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t tacktes låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till enhetliga bestämmelser, varigenom vid val enligt 31 § rege-ringsformen för uppgörande av förslag till borgmästaretjänst samt till rådmans- och magistratssekreteraresysslor i Stockholm rösträtten måtte bli va personlig och lika för samtliga röstberättigade.

Vid utlåtandet hade reservation avgivits av, utom annan, herrar *Trygger, Clason, Bellinder, Ekman, von Geijer, Kjellén, Magnusson* och *Lundström*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att ifrågavarande motion icke måtte föranleda någon Riksdagens åtgärd.

Herr von Geijer: Herr talman! Då jag antecknat mig som reservant mot detta konstitutionsutskottets utlåtande, skall jag be att få giva några skäl för denna min hållning till frågan.

Ifrågavarande motion sammanhänger enligt mitt förmenande mycket nära med den, som är föremål för konstitutionsutskottets uttalande i det närmast på föredragningslistan upptagna ärendet, så nära till och med, att jag vill betrakta dem som olika led i samma sak, låt vara att de icke formellt stå i det sammanhang, att det ena med nödvändighet förutsätter det andra. Men grundtanken, den ledande rättsuppfattningen är i båda två precis densamma. Ingendera av dem kan därför bedömas alldeles fristående, utan vid prövning av den ena, måste man taga hänsyn jämväl till den andra. Även om de icke stå i det formella sammanhang jag nämnt, blir dock konsekvensen, att om man antager konstitu-

tionsutskottets utlåtande nr 12, måste förr eller senare, även om det icke sker i dag, nr 13 antagas. Konstitutionsutskottets utlåtande nr 12 avser, såsom framgår av rubriken, att åstadkomma enhetliga på principen av lika och personlig rösträtt grundade bestämmelser om val till borgmästaretjänster i städerna, och nr 13 att, i konsekvens med den sålunda uttalade personlighetsprincipen, denna valrätt måtte utsträckas att jämväl omfatta kvinnor. Sålunda avses i båda fallen och särskilt i det sista att öka enskildas inflytande vid tillsättandet av ifrågavarande tjänster. Jag vill emellertid säga ifrån, att orden i konsekvens med den sålunda uttalade personlighetsprincipen, icke finnas verbotimtryckt varken i utskottets utlåtande och ej heller i motionen, utan det är jag själv, som dragit denna, enligt mitt förmenande, fullt logiska slutsats. Jag har velat framhålla detta i detta sammanhang, därför att det just är på denna punkt jag går i annan riktning än motionären. För min del anser jag önskvärt, att tillsättandet av dessa tjänster helt och hållet undandrages val och att man icke vidtager en ändring, som härvidlag kan utsträcka enskildas inflytande. Som jag nämnde, tyckes motionären och jag i denna punkt gå alldeles isär. I motsatt fall synes det mig, åtminstone, att någonstans i motionen bort framskymta en antydning om den av mig angivna vägen, nämligen att dessa tjänster böra tillsättas i samma ordning som andra domaretjänster, men så är icke förhållandet. Detta borde dock, synes det mig, så mycket hellre ägt rum, som frågan varit uppe så sent som år 1909 och dessutom en av motionärerna på grund av sin verksamhet omöjliga kunnat undgå att äga kännedom om de på sakförhållandena inverkan omständigheterna. Vad som emellertid just är själva kärnan är valrätten till domarekåren. Jag tror mig hava rättighet att säga, att hittills tämligen enstämmigt den meningen gjort sig gällande, att de ämbets- och tjänstemän, vilkas verksamhet är att hänföra till dömande, böra vara undandragna tillfälliga, mer eller mindre villkorligt växlande meningar och stämningar sålunda, att deras tillsättande icke bör ske efter val. Borgmästaretjänsterna äro, med den riktning utvecklingen tagit, till sin huvudskaliga karaktär dömande. Ju större städerna äro, ju tydligare framträder detta och i de allra största kan man säga, att borgmästarna helt och hållet äro dömande. Den kommunala och politieverksamheten, som i smärre städer är förenad med dessa tjänster, är i de förstnämnda helt överlämnade åt andra. Nu får man se på reformförslaget. När ett reformförslag kommer fram, bör man se det under de omständigheter, varunder det framkommit, de spörsmål, de meningar angående frågan, som göra sig gällande, och de tendenser rörande spörsmålet, som kunna komma till synes. Det förefaller mig, som om den sats jag nyss antydde, nämligen att lämpligast vore att domarebefattningen icke tillsattes efter val, numera icke skulle

*Angående
ändrade
bestämmelser
om val till
borgmästare-
tjänster.
(Forts.)*

Angående
ändrade
bestämmelser
om val till
borgmästare-
tjänster.

(Forts.)

var så oomstridd som den hittills varit. Det finnes många tecken, som tyda på en uppfattning i rak motsatt riktning, och nog finnas målsmän för den meningen, att ett dylikt sakernas tillstånd icke i och för sig är gott utan snarare tvärtom, att en dylik byråkratisk makt är ägnad att hämma utvecklingen eller framåtskridandet. Man sätter likhetstecken mellan all utveckling och framåtskridande. Nej, det torde snarare var rätt många tecken, som tyda på, att en önskan förefinnes att kunna komma denna s. k. byråkratiska makt till livs och ställa ämbets- och tjänstemän överhuvud taget, även de dömande, under kontroll och beroende av övriga medborgare, d. v. s. kontrollera ämbets- och tjänstemännens verksamhet såsom sådan. Det lämpligaste sättet därvid är givetvis att eliminera bort deras oavsätlighet och tillsätta dem efter val. Jag anser, att jag har rättighet att peka på denna sak, ty jag tror, att frågan bör ses i denna belysning. Jag hade väntat mig, att utskottet skulle tagit position i denna fråga. Utskottet refererar dess behandling av ett år 1909 framkommet förslag. Den gången tvekade utskottet ej att bestämt uttala, att tillsättandet av dessa tjänster borde helt och hållet undantagas från städernas inbyggares direkta inflytande. Jag erkänner villigt, att föreliggande fråga icke alls behandlar detta utan enbart ändring i reglerna för valrätten. Men för mig hade det varit ett lugnande symptom, om utskottet uttryckt den meningen, att dömande tjänstemän icke böra tillsättas efter val. Jag skulle kunna draga fram rätt många exempel på vad jag menar med dessa tendenser. Jag skall icke förlänga debatten men vill dock framhålla några symptom, som jag tycker gå i samma riktning. Det är ett tal, som man rätt ofta numera får höra, att en domare icke *kan* vara opartisk. Jag är av den meningen, att det varit svårigheten att konkret exemplifiera denna sats, som gjort, att man sökt bevis för densamma på kvasivetenskaplig väg. Det heter sålunda, att ingen människa kan frigöra sig från den miljö, under vilken man lever, de tankar, strömningar, meningar och åsikter, som där göra sig gällande, avsätta ovillkorligen en viss tvångsföreställning, som en domare, då det gäller att bedöma ett rättsfall, icke kunde alldeles frigöra sig ifrån. Sålunda, ingen människa *kan* vara opartisk, och även en domare måste vara underkastad denna regel. Jag vill bestämt opponera mig mot denna sats. Jag anser densamma vara oriktig och vädjar till alla, som varit i tillfälle att se ett större antal domstolsutslag, om de våga vidhålla sitt påstående i denna riktning. Jag vill emellertid förmena, att här föreligger en förväxling av begreppen, och häri kanske ligger yttermera en fara för att satsen skall bli trodd. Tillämpad på den rättsuppfattning, som tager sig uttryck i *stiftande av lagar*, kan premissen skenbarligen vara grundad på verkligheter. Därvid tror jag visst att ingen kan helt undgå att taga hänsyn till denna miljö. Men denna rättsuppfatt-

*Angående
ändrade
bestämmelser
om val till
borgmästare-
tjänster.
(Forts.)*

ning är någonting annat, den får sitt uttryck vid lagarnas tillkomst och därmed har den dömande ej att skaffa. Beträffande *rättskipningen* vill jag med bestämdhet påstå, att satsen, såsom sådan, är oriktig. Den svenska domaren är icke någon kadi, som får döma efter vad han tycker. Han är bunden av lagen. Nu förstår jag mycket väl, att jag om en stund kommer att få höra den invändningen: ja, det kan väl hända, men våra straffskalar äro så vida, att det finnes rum för det personliga och subjektiva. Jag vill säga, att domaren ens härvidlag icke är obunden, ty även detta förhållande behandlas vetenskapligt och vissa regler äro bestämda. Dessutom finnes ingen verksamhet i hela vårt land, som så är underkastad offentlighetens ljus som domareverksamheten. Varje handling, som gives in och varje ämbetsåtgärd av en domare sker inför öppna dörrar. Särskilda ämbetsmän äro tillsatta för att övervaka domarekåren, nämligen justitiekanslern och justitieombudsmannen. Jag anser mig hava rättighet att förneka att, då den nu föreslagna reformen för mig framstår som ett litet symptom av den alltmer utbredda tendensen att söka göra även dömande ämbets- och tjänstemän beroende av sina medborgare, har något som helst berättigande. Allmänheten bör icke äga rätt att utöva kontroll vid deras tillsättande.

Nu vet jag vidare, att de, som komma att motsäga mig, komma att inrikta sig på denna punkt: här är icke fråga om någon nyhet, det är inom ramen av nu bestående förhållanden, som det här gäller att reformera. Ser man på de bestämmelser, som gälla för olika städer, förete de en brokig karta och äro så orimliga, att någonting måste göras. Jag vill erkänna, att det är någon sanning i att den åsyftade reformen i någon mån ligger inom ramen av redan bestående förhållanden, men vad särskilt beträffar motionen om utsträckning av valrätten till kvinnor, måste jag säga, att den går vida utöver den nu gällande ramen. Även den reform, som åsyftas i konstitutionsutskottets utlåtande nr 12 är en utveckling, »ramen» är så pass vid, att utvecklingen ändå kommer att medföra ganska väsentligt förändrade förhållanden.

Det är sant dessvärre, att borgmästaretjänsterna i städerna tillsättas efter val. Detta sakernas olyckliga skick har sin historiska förutsättning och dess bibehållande torde allenast berott av ekonomiska skäl, i det städerna i viss mån själva avlöna sina domare. Men jag vågar den gissningen, att näppeligen någon, som varit i tillfälle att skaffa sig någon som helst erfarenhet på området, kan säga annat än att det är synnerligt olämpligt som det är. Olägenheterna hava ökats år efter år och förhållandena kunna nu betecknas som oeffterrättliga. Jag skall icke uppehålla mig vid att skildra, huru det går till vid valen; jag vill bara fråga, huruvida det är antagligt, att det kommer att bli bättre på det sätt, som nu föreslås. Utskottet säger här, att det förmenar,

Angående
ändrade
bestämmelser
om val till
borgmästare-
tjänster.
(Forts.)

att reformen åtminstone skulle medföra den fördelen, att det kottetiväsen, som nu gör sig gällande, skulle försvinna. Ja, det kan hända, men det, som skulle komma i stället, nämligen partiintresset, kan icke sägas vara mycket bättre. Vad är kottetiväsen? Jo, det är partiväsen i smått. Reformen skulle endast medföra, att större partier trädde i stället för mindre, och alla de olägenheter, som ostridigt äro förenade ett sådant små parti skulle föreligga, att tyngdpunkten förflyttades över på de politiska partier, endast att de stege i proportion till storleken. Denna motion måste ovillkorligen gynna just partiintresset, och jag undrar verkligen, om detta kan vara till något gagn. Skall man nu bestå ett renlighetsprov, innan man får anmäla sig såsom sökande till dessa befattningar? Betänk blott de maktmedel ett stort väl organiserat parti äger. Resolutioner, deputationer och så pressen. Ett kottet kan aldrig nå en sådan maktställning.

Dessa skäl äro för mig, herr talman, tillräckliga för att yrka avslag, men jag har även formella skäl. Jag hänvisar till det faktum, att det dock med fog kan sägas, att en rätttegångsreform står för dörren. För några år sedan eller år 1911 tillsatte Kungl. Maj:t en särskild kommission för att bereda denna fråga. Nu förstår jag mycket väl, att man icke kan veta vad den kommer till för resultat. Först och främst kommer det att dröja åtskilliga år, innan något förslag kommer fram, och till dess kan man icke veta, huru det kommer att se ut. Jag skall icke draga upp någon historik över detta ärende, men vill dock peka på, att år 1880 — det är visserligen så länge sedan, att man därav kanske tager sig anledning att motsäga mig — överlämnade Kungl. Maj:t åt den nya lagberedningen att utarbета nytt förslag angående rätttegångsväsendet. 1884 kom denna nya lagberedning fram med sitt förslag, och detta överlämnades sedermera till den förstärkta lagberedning, som 1887 avgav sitt utlåtande. Detta ledde icke till något direkt resultat. Men indirekt hava de partiella reformernas väg beträffs hela tiden, och man har öst ur vad denna lagberedning föreslagit. Jag vill framhålla den meningen, och jag tror verkligen, att jag har fog för densamma, att det, som närmast vållat, att det icke blev större resultat av denna lagberednings arbete var, att den lät domstolsorganisationen vara i fred. Betecknande är att den enda reform som härutinnan föreslogs, gällde städerna. Nu vågar jag uttala den meningen, att den tid, som förflutit emellan, ovillkorligen medfört det, att frågan mognat och kommit i ett annat läge, och det är icke anledning antaga, att vi icke någonsin skulle komma till ett resultat. Det är min bestämda mening, att, vad särskilt städerna beträffar, deras domstolsväsen kommer att förändras. Det kan icke gå som det är. Jag skall icke här uppehålla mig vid detta, utan vill blott säga, att, även om jag själv faller under domen, domstolarna i de små och smärre städerna näppeligen kunna sägas fylla rimliga behov.

En reform på området måste ske, och jag antager, att den rättsgångskommissions arbete, som nu sitter, med säkerhet kommer att medföra, om ej annat så, att städernas domstolsväsen kommer att omändras. Då jag har denna uppfattning, ligger det i sakens natur, att jag icke kan förorda ett förslag, som kanske skulle kunna försvåra det. Jag erinrar om, att när det gäller en omläggning av tyngdpunkten för inflytande på dessa val, när tendensen, såsom jag nämnt, allt mera går i den riktning, att ställa ämbetsmännens verksamhet under direkt inflytande av städernas invånare, vågar jag tro, att nu föreliggande förslag, därest det genomfördes, skulle vålla att ett motstånd mot rättsgångsreformen skulle resa sig just från detta nya håll, som varit i tillfälle att smaka maktens sötma, och att sålunda en av de största väntade vinsterna av reformen, stadsdomstolarnas omorganisation, skulle äventyras.

*Angående
ändrade
bestämmelser
om val till
borgmästare-
tjänster.
(Forts.)*

Herr talman! På av mig nu anförda skäl ber jag att få yrka avslag å konstitutionsutskottets utlåtande och bifall till den av herr Trygger med flera avgivna, vid betänkandet fogade reservationen.

Herr Hellberg: Herr talman! Den ärade reservanten har under förra delen av sitt anförande uppehållit sig vid frågan, huruvida borgmästare böra väljas eller inte. Denna fråga synes mig och det erkände han även själv, inte nu föreligga. Den sammanhänger med den av honom flera gånger omnämnda processreformen. Vore det nu så, att det förslag, som här föreligger, vore av den principiella natur, att de just ingrepe på denna punkt, såsom exempelvis den fråga, som herr Räf berört i sin reservation, vore det en annan sak. Då skulle jag ansett det berättigat, om man i likhet med 1909 års konstitutionsutskott avvisat all tanke på ändring. Men här är icke alls fråga om någonting sådant.

Här är fråga om en partiell ändring inom det redan beståendes ram, och en sådan ändring synes mig böra utan alla betänkligheter kunna vidtagas, om den är av behovet påkallad. Utskottet erinrar, att Riksdagen vid åtskilliga tillfällen under senare år uttalat sig för vidtagade av partiella reformer på rättsgångsväsendet område. Och om vi tänka på, huru Riksdagen ställt sig till andra frågor, där man också skulle kunna tala om att ett visst förslag har samband med en större fråga, behöva vi endast tänka på det konstitutionsutskottsutlåtande, som vi hade till behandling vid lördagens plenum angående rösträtt för arrendatorer å områden, som inkorporerats med städerna. I detta utskottsutlåtande säges, att den tanken naturligtvis ligger nära till hands, att hela frågan måhända borde uppskjutas för att finna sin lösning först i samband med den förestående kommunala skattereformen, vilken möjligen skulle kunna omlägga den kom-

*Ängående
ändrade
bestämmelser
om val till
borgmästare-
tjänster.
(Forts.)*

munala skattskyldigheten efter sådana principer, att här avhandlade spörsmål av sig själv löses. Men icke desto mindre, fastän utskottet icke på minsta sätt förbisett detta, ansågs frågan vara av den vikt, att densamma, utan avvaktande av processreformen, borde hänskjutas till Kungl. Maj:ts prövning.

Nu har emellertid reservanten antytt, att den här föreslagna reformen skulle på något sätt föregripa den processreform, varom han förut talat. Utskottet för sin del bestrider, att något sådant föregripande bör kunna förekomma i detta fall, och den ärade reservanten tycks själv på denna punkt vara ganska tveksam: hans ord föllo ungefär så, att kanhända skulle den reform, som nu är föreslagen, komma att försvåra den nämnda, av honom eftersträfvade. Jag förstår inte, huru detta på något vis skulle kunna bli händelsen. Om vi i stället för dessa 27 olika reglementen för borgmästareval finge en enhetlig bestämmelse, som gällde för alla landets städer, huru skulle det kunna föregripa den stora och viktiga principfrågan, om borgmästarna i städerna böra tillsättas på det sätt, som nu sker, att städernas invånare få uppsätta själva förslaget, varefter Kungl. Maj:t utnämner eller på något annat sätt, eventuellt genom förslag från hovrätterna? Jag kan verkligen icke förstå, att en enhetlig ordning i stället för den nu rådande ordningen skulle på något sätt föregripa detta. De väsentliga anledningarna till den stora reformen stå väl i allt fall kvar. Herr von Geijer anmärkte själv, att det kan icke gå så i längden, att de större och mindre städerna ha sitt rättsväsende ordnat så som nu. En reform måste ske, sade han. Ja, det är verkligen min uppfattning också. Men kan man då säga, att det förhållandet, att dessa små städer, intill dess den reformen blir verklighet, få uppsätta sina förslag efter förnuftigare grunder än för närvarande, kan det inverka på den stora och väsentliga frågan, huruvida en liten stad på 7—800 eller 1,000 invånare bör få förbliva ett eget rättskipningsområde och utse sin borgmästare, vilken naturligtvis aldrig kan bliva någon synnerligen framstående rättsskipare? Det förefaller mig otänkbart. Och inte kan man rimligtvis bibehålla den nu rådande anarkien på detta område i de 15 à 20 år, som antagligen komma att förflyta, innan vi få en processreform, ty den är en vittutseende fråga, och ingen kan säga, när den blir löst? Är det rimligt att bibehålla den nuvarande ordningen så länge, endast därför att man är rädd för, att den stora reformen skulle kunna på något sätt föregripas.

Jag förstår inte, vad anledning man har att vara rädd i detta fall. Skulle det kanske var därför, att förslaget innebär, att den allmänna rösträtten skulle införas vid förslagsuppsättningen? I så fall är det underligt att konstatera, att denna kammares majoritet, som sätter sin ära i att ha infört den allmänna rösträtten, tycks ha en stor förskräckelse för denna rösträtt, när helst den kommer på tal. Naturligtvis håller jag på, att

det härvidlag inte kan komma i fråga annat än allmän rösträtt, helst när man redan har den i några städer. Det är icke bara i detta förskräckliga Stockholm, som detta är förhållandet, utan även i sådana oskyldiga städer som Kalmar och Ängelholm, som icke gjort sig kända för någon särskild radikalism. Det är väl orimligt, när de där ha allmän rösträtt, att då beröva dem denna och införa en graderad skala. Om herrarna genomläsa utskottets betänkande, så finna herrarna, att det också finnes en del städer, som närmat sig den allmänna rösträtten. Det användes den tre-, fyr- och femgradiga skalan, och graderingen blir därigenom tämligen litet betydande. För resten, om man verkligen är rädd för den allmänna rösträtten, så vill jag fästa uppmärksamheten på, att man inte alls är garderad mot denna, därför att man avslår en enhetlig ordning av denna sak. Det finnes ju, såsom bekant, flera städer, där vänstern har majoritet eller står färdig att få majoritet inom stadsfullmäktige, och i en sådan kår behöves för övrigt denna sak inte uppfattas som en partiifråga. Man kan sålunda tänka sig, att i den ena staden efter den andra antagas förordningar, som bestämma, att valrätten skall ske efter allmän rösträtt. För övrigt när vid stadsfullmäktigeval det kan inträffa, att vänstern ligger över, så kan det bli valet lika väl vid borgmästarförslagens upprättande.

Nu innebär emellertid det förslag, som utskottet framlagt, inte endast att man skulle övergå till den allmänna rösträtten, utan även något mer. För min del får jag säga, att jag icke minst lägger vikt vid detta andra moment, fastän det inte står i klämman, nämligen, att förslaget skulle upprättas efter proportionellt valsätt. Herr von Geijer har i sitt anförande varit inne på detta, och han sade, att tendensen i den reform, som utskottet föreslagit, innebär, att det skulle bli ett partiintresse som avgör i stället för ett kottieriintresse. Han för sin del tyckte, att kottieriintresset vore bättre än partiintresset. Han sade, att kottieriväsen är icke annat än partiväsen i smått, och då vore det bättre att taga detta partiväsen i smått än i stort. Fördelen av detta kan jag verkligen icke uppskatta. Skall det vara partiväsende, så är ett partiväsende i stort, som omfattar samhällets samtliga innevånare, bättre än ett partiväsende, som rör sig inom en liten maktägande krets, som kan göra vad den behagar. Men den av oss förordade reformen skulle förebygga partiväsendets menliga verkningar både i stort och smått, så till vida som man skulle få verkliga förslag i stället för dessa förslag, vilka, såsom det nu vanligen praktiseras överallt, majoriteten, den må räknas efter huvudtalet eller fyrktalet, upprättar på så sätt, att den uppför två skenkandidater på förslaget och endast en verklig kandidat, som Kungl. Maj:t följaktligen är tvungen att nämna. I stället för dessa skenförslag skulle komma ett förslag, sådant grundlagen avsett. Varje avsevärd grupp skulle få sin kandidat med på

*Angående
ändrade
bestämmelser
om val till
borgmästare-
tjänster.*

(Forts.)

*Angående
ändrade
bestämmelser
om val till
borgmästare-
tjänster.*

(Forts.)

ett sådant förslag, och därigenom skulle möjliggöras för regeringen att utnämna den mest förtjänte. Jag anser det vara en avsevärd fördel, att man får bort det nu vanliga förslagssättet, som är valsystemet i dess allra eminentaste form och som gör, att i själva verket någon utnämningsrätt för regeringen icke förekommer. Den värsta formen av valmetoden skulle därigenom försvinna, och man skulle i stället få förslag, som återspeglade de väsentliga meningarna inom samhället.

Detta anser jag, som sagt, vara en alldeles avgjord vinst. Och just på grund av att reformen innebär detta, är jag verkligen oförmögen att inse, att den är en partisak. Jag tycker, att partierna här ha samma intresse, ty i en stad är det högern, och i en annan är det vänstern, som är i majoritet, och det är lika orimligt, att det ena som det andra partiet skall vara enväldigt vid borgmästaretjänstens tillsättande. Då sålunda enligt min mening den föreslagna reformen på intet sätt kan sägas föregripa processreformen, som står i vida fältet, och på intet sätt kan anses vara något partis särskilda intresse, så vore det underligt, om inte den skulle kunna vinna även denna kammars bifall.

Herr Clason: För mig har det huvudsakligen varit tre grunder, som varit bestämmande, då jag icke kunnat följa utskottet i dess förslag. Den första har redan berörts; det är att enligt min uppfattning domare överhuvud taget icke böra väljas. Skall det således här bliva en reform, så synes det mig, att den bör göras i motsatt riktning, och det synes mig vidare som om den då borde gå ut över ett vidsträckt område, än i motionen berörts. Jag menar nämligen, att man skulle tänka icke endast på borgmästarna, utan även på de övriga bisittarna i städernas domstolar.

Nu säger man, att föreliggande förslag icke berör frågan om, huru städernas domstolar skola anordnas. Det gör det väl ändock, ty om man anser, att en reform på detta område skall gå i rakt motsatt riktning, så vore det underligt att nu på förhand ändra grundlagen i en helt annan riktning; och det föreslås dock i nästa punkt.

Den siste ärade talaren ville jämföra denna reform med det förslag, vi nyss hade före angående frågan om arrendatorernas rösträtt. Men det var dock där fråga om en helt annan sak. Den reformen var en ren konsekvens av nu gällande rösträttsbestämmelser; man ville icke, när ett område av landet inkorporerades med en stad, beröva någon den honom tillkommande rösträtten. Detta var ju blott en enkel konsekvens av de föreliggande förhållandena.

Mitt andra skäl är det, att så länge valen kvarstå, så synes det mig icke finnas någon anledning att skilja rösträt-

ten vid dessa val från rösträtten i övrigt vid kommunala angelägenheter, eller med andra ord att här över hela linjen tvångsinföra lika och allmän rösträtt. Kravet på allmän och lika rösträtt synes mig icke på denna punkt berättigat, och jag tror ej heller, om man ser på de faktiska förhållandena, att man kan påstå, att det har gjort sig något behov gällande av en sådan reform. Jag tror, att om man går omkring i Sveriges städer och ser på de borgmästare, som där finnas, så kan man icke påvisa, att de borgmästare, som äro valda i alla andra städer, än Stockholm, Kalmar och Ängelholm — där det väljes med lika rösträtt — blivit sämre än borgmästaren i Stockholm o. s. v. Jag tror därför icke, att det med hänsyn till de nuvarande valresultaten är behov att göra någon ändring.

Slutligen förefaller det mig, att, om man här skall gå in på en reform av valbestämmelserna, den metod, som man har valt, är tämligen opraktisk. Det talas om, att det skall vara enhetlighet över hela linjen. Detta synes mig vara blott ett doktrinärt och teoretiskt intresse. Städerna och kommunerna i vårt land äro i många hänseenden mycket olika; när de hava olika rösträttskalor, står detta i samband med förhållanden, som historisk vuxit fram, och jag kan icke inse nödvändigheten av, att det skall på det ena stället gå till precis på samma sätt som på det andra. Det må dock vara en sak för sg, men skola vi vänta på en reform på denna punkt ända tills man skulle tvångsinföra allmän och lika och kvinnlig rösträtt på detta område, så tror jag, att man får vänta mycket längre, än om man låter reformen verkställas på det sätt, varpå det nu kan ske, i det att varje stad kan i den ordning, som nu finnes föreskriven, införa den rösträtt, som passar för den staden. Och jag vill påstå, att om man går den vägen, torde man verkligen förr nå målet. Det finnes då icke heller något hinder att på den vägen vinna den fördel, som en föregående talare ville vinna genom ett bifall till utskottets förslag, nämligen att få den proportionella valmetoden införd. De städer, som vilja införa den, kunna ju införa denna valmetod och därjämte även den rösträtt, som bäst passar dem.

Det är på dessa grunder, som jag förenat mig med reser vanterna.

Herr Mannheim: Jag är till väsentlig del förekommen av herr Hellberg, som utförligt försvarat utskottets ståndpunkt. Jag vill dock tillägga några ord.

Herr Clason började med att säga, att det var på tre grunder, som han var emot denna reform. Den första grunden var den, att domare böra ej väljas. Vad den punkten beträffar, ber jag att få instämma med honom. Om det här vore fråga om en reform, som gällde, huruvida man skulle välja domare på det sätt, som nu sker, eller om man skulle använda det nuvarande sättet för

*Angående
ändrade
bestämmelser
om val till
borgmästare-
tjänster.
(Forts.)*

Angående
ändrade
bestämmelser
om val till
borgmästare-
tjänster.
(Forts.)

tillsättning av domare på landet, skulle jag för min personliga del icke tveka att sluta mg till dem, som välja den sista metoden. Jag anser nämligen, att man bör göra allt, vad man kan, för att genom tillsättningssätt och annat göra domarna så självständiga som möjligt. Men här, mina herrar, gäller icke frågan, huruvida domarna skola väljas eller icke, utan frågan gäller, huruvida det nuvarande tillvägagångssättet för upprättande av förslag till borgmästaretjänster är tillfredsställande eller icke, och då måste jag för min del bestämt betyga, att det sätt, varpå förslaget nu upprättas, är synnerligen otillfredsställande. De av herrarna, som tagit del av konstitutionsutskottets betänkande, ha funnit, att utskottet fäst uppmärksamheten på de brister, som finnas i två avseenden. Det första är det, som redan här framhållits, nämligen den bristande enhetligheten i de olika städerna. Det kan icke sägas annat, än att detta är en synnerligen stor brist, att en tillsättning av en sådan befattning som borgmästare eller som domare skall ske efter så skiljaktiga grunder inom de olika samhällena, som för närvarande är förhållandet, ehuru det i sakens natur icke alls finnes något, som motiverar en dylik skiljaktighet. Den andra bristen, som föreligger, är sättet som praktiseras allmänt vid upprättandet av förslag vid borgmästarevalen. — Enligt grundlagen äro invånarna i städerna berättigade att uppsätta tre personer på förslag till dessa tjänster, och Kungl. Maj:t har att utse en av dessa tre. Men hur sker det nu vid upprättandet av förslag till borgmästaretjänsterna? Jo, det är nog alla herrarna väl bekant, att det så tillgår, att för att tillförsäkra sig valet av den person, man vill ha, så tager man upp honom på sin lista men för övrigt två personer, som alldeles icke kunna komma i fråga. Det vill med andra ord säga, att Kungl. Maj:ts val är faktiskt inskränkt till en person. Detta tillvägagångssätt står fullkomligt i strid mot andemeningen uti grundlagens stadgande. Det förefaller mig därför obestridligt, att det finnes fullgoda skäl för den reform, som utskottet ifrågasatt. Det enda skäl, som skulle kunna motivera ett uppskov, vore det, som har framhållits av den förste ärade talaren, nämligen att man skulle avvakta den eventuella processreformen, men det veta vi alla, att det kommer att dröja mycket länge, innan den reformen kommer till. Då uppstår den frågan, huruvida den reform, som här ifrågasättes, på något sätt kan föregripa processreformen, och det tror jag ingen kan säga.

Herr Clason motsätter sig vidare, att den allmänna och lika rösträtten skulle utsträckas till ifrågavarande område. Häremot vill jag framhålla, att redan nu har man lika rösträtt, i det fall att kommunerna hava att välja domare. Vid nämndemansval gäller den lika rösträtten.

Nu säger man vidare: 1909 års utskott avstyrkte en då framkommen motion på det skäl, att man väntade på processreformen.

Jag vill emellertid framhålla en omständighet, som inträffat efter det utskottet hade denna fråga före och som enligt min mening borde inverka på denna frågas avgörande, och det är, att efter den tidpunkten har huvudstaden ordnat förhållandena vid borgmästareval och gjort det på ett sådant sätt, som jag tror kan tjäna som mönster för ordnandet av borgmästareval i landets övriga städer. Hur har då Stockholm ordnat den saken? Jo, det framgår av utskottets utlåtande, att i Stockholm har man icke den graderade skalan, varjämte man där infört en proportionell valmetod, varigenom man sökt tillförsäkra olika meningsgrupper, att få göra sig gällande vid förslagets upprättande. Nu möter man den invändningen, att införandet av den proportionella valmetoden på detta område är att införa politik i dessa val och att det är icke bra att välja borgmästare efter politiska grunder. Det är sant, men, mina herrar, man inför icke politik i dessa val. Den finnes där redan förut. Här är det frågan, om ett härskande parti eller koteri skall hava rättighet att ensamt bestämma vilken som skall bli borgmästare och uteslänga mera meriterade sökande från förslaget samt såsom nämnts faktiskt inskränka Kungl. Maj:ts utnämningssätt. Det är sant, att det blir de politiska partiorganisationerna, som taga hand om valet, men redan nu är detta fallet. Jag anser visst icke detta vara lyckligt, och jag har i det samhälle, jag tillhör, livligt förordat det beslut, den organisation, som jag tillhör, fattat att vid senaste borgmästareval i Göteborg icke deltaga i valet. Vid det senast företagna val av justitieborgmästare därstädes var det emellertid det s. k. fosterländska förbundet, som tog hand om valet, och underlät då att taga på sin lista sådana som på grund av meriter ovillkorligen borde ha stått där. Jag menar därför, att man icke får mera politik in i dessa val genom att gå med på det förslag, som utskottet förordat, men man åstadkommer, att valet blir mera rättvist därigenom att de olika meningsgrupper, som finnas, ha möjlighet att göra sig gällande. Man åstadkommer, att om ett parti eller en grupp, såsom man kan tänka sig, skulle vilja uteslänga en verkligt meriterad person, så kunde man möjligen lyckas samla en grupp, som bleve tillräckligt stor för att kunna få den mest meriterade på listan.

Herrarna von Geijer och Clason ha varnat mot att antaga ett sådant förslag, som enligt deras mening skulle vara synnerligen betänkligt. Jag vill däremot framhålla, att det icke borde vara så farligt. Stockholms stad har ju antagit en dylik valordning, och Stockholms stads beredningsutskott förordade enhälligt denna valordning med proportionell valmetod och lika rösträtt. Och under den debatt i stadsfullmäktige, då detta förslag behandlades, yttrade sig ej blott Stockholms stadsfullmäktiges vice ordförande för antagandet av valordningen, utan vidare en man, som nog för många av herrarna är bekant, och som ej är

*Ändrade
ändrade
bestämmelser
om val till
borgmästare-
tjänster.
(Forts.)*

*Ängående
ändrade
bestämmelser
om val till
borgmästare-
tjänster.
(Forts.)*

någon vidare rabulist, nämligen häradshövding Karl Herlitz. Han yttrade sig med avseende å den graderade skalan och förklarade: »Jag skall be att helt och hållet få sluta mig till dem, som yrkat, att en dylik skala icke här skall ifrågakomma. För min del får jag säga, att om man över huvud taget skall tala om valförrättningar för tillsättande av domare, vet jag knappast någonting — utom prästval — där en graderad röstskala är mindre på sin plats. Om någonsin en direkt personlig rösträtt är det enda rationella och rättvisa, måste det vara vid domareval.» Jag har velat upprepa detta för att, om det skulle vara någon, som tagit intryck av vad de föregående reservanterna yttrat i motsatt riktning, visa, att det finnes konservativa personer, som hava noggrann kännedom om hithörande förhållanden, och dock hava yttrat en motsatt uppfattning. Både herr von Geijer och herr Olason hava sökt skrämra herrarna med att ett antagande av det förslag, som nu föreligger till behandling, skulle leda till, att Första kammaren, för att vara konsekvent, bleve tvungen att även antaga det förslag, som kommer att behandlas om en stund, nämligen det att utsträcka valrätten till kvinnor. Jag för min del har intet emot en dylik reform, men för dem, som ej vilja gå så långt, finnes intet hinder att bifalla detta förslag men likväl avböja det förslag, som kommer efteråt, det som rör utsträckning av valrätten till kvinnor.

Jag skall be, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Trygger: Herr talman, mina herrar! Jag instämmer i allt med de föregående talare, som hava yrkat avslag å utskottets hemställan, och vill med några ord bemöta den siste ärade talaren. Han gjorde gällande emot de nuvarande bestämmelserna, att dessa ledo av bristande enhetlighet, d. v. s. voro olika på olika ställen. Detta är ju ganska naturligt, ty allt beror på historiska förhållanden, och så snart man tar bort dessa historiska förutsättningar, då faller hela detta sätt att utse domare, och då kommer man tillbaka till sama sätt, som gäller utseendet av domare på landet. Vad förresten enhetligheten angår, skulle vi, även om detta förslag godkändes, alltid hava kvar, att rådmän i andra städer än Stockholm skulle komma att utses på ett annat sätt. Den ärade talaren gjorde visserligen gällande, att vi ju redan hava allmän rösträtt i fråga om val till vissa domare, nämligen vid val till nämndemän. Nåväl, men det var väl ej hans mening att jämföra nämndemän och borgmästare i städerna. Nämndemännen ha ju som bekant endast en röst, när alla äro ense, och då överrösta de domaren. Men eljest hava de ej någon avgörande stämma vid domsluten. Vidare gjorde den ärade talaren gällande, att genom de nuvarande bestämmelserna kunde

man faktiskt inskränka Konungens valrätt, nämligen genom att man sätter upp tre på förslag, av vilka de två så underlägsna den tredje, att de ej gärna kunna komma i fråga till platsen. Men jag tror för min del, att ifall man finge allmän rösträtt vid uppsättandet av detta förslag, skulle även då faktiskt Kungl. Maj:ts valrätt bli inskränkt, ty det bleve ganska svårt att frångå dem, som kommit upp på första förslagsrummet.

*Angående
ändrade
bestämmelser
om val till
borgmästare-
tjänster.
(Forts.)*

Min ärade vän sade, att med de nuvarande bestämmelserna göra politiska synpunkter sig gällande. Politiska synpunkter göra sig gällande precis lika mycket, om vi få allmän rösträtt, men vi ha ju många exempel på, att så ej nödvändigtvis blir fallet med det nuvarande valsättet. Om vi t. ex. undersöka valet i Göteborg, så var det vid sista borgmästarevalet därstädes en sådan skillnad på röstetalen, att den, som uppsattes i första förslagsrummet, fick mellan 60,000 och 70,000 röster, varemot den förste på motpartiets lista fick blott 20,000. Jag kan ej tänka mig, att min ärade väns parti i Göteborg är så klen, så att det jämfört med de moderates har så litet röstetal.

Slutligen, och det var väl huvudsaken, har man här påpekat, att den invändning, som gällde, att den föreslagna lagändringen skulle föregripa processreformen och det resultat man i fråga om den kunde komma till, vore oberättigad, ty hur man än nu beslöte, komme man i alla fall att, när man finge processreformen, avgöra saken fritt och obundet — min ärade vän var för resten av samma mening som jag, att Kungl. Maj:t bör utse domare även i städerna. Jag tror emellertid ej, att detta är riktigt. Om man nu ändrar grundlagen och sålunda bibehåller den nuvarande valrätten och därtill ger allmän rösträtt åt alla, då tror jag, att detta kommer att väsentligen ligga i vägen för ett förslag om att sedermera med avseende å utseendet av domare i städerna tillämpa samma grundsats som på landet. Har den allmänna rösträtten fått en rättighet och en så väsentlig rättighet som denna — en rättighet, som av ett stort och kraftigt parti fordras — släpper den aldrig ifrån sig den — vännerna till den allmänna rösträtten ha aldrig tvekat att utdraga konsekvenserna på alla områden.

Herr talman! Jag skall be att få instämma i yrkandet om avslag på utskottets förslag.

Herr M a n n h e i m e r: Endast ett par ord till försvar mot den siste ärade talaren!

Han framhöll, att det är skillnad mellan nämndemän och andra domare. Ja, det har jag ju förstått förut men här är ju dock fråga om ett kommunalt val, och då vid avgörandet av andra frågor den kommunala rösträtten är gällande så vill jag erinra, att här, i fråga om att välja domare, har man dock frångått den vanliga kommunala rösträtten och yrkat lika rösträtt

Ändande
ändrade
bestämmelser
om val till
borgmästare-
tjänster.
(Forts.)

— just därför, att här är fråga om ett personval av den natur, att därför den graderade rösträtten ej passar.

Med hänsyn till valet i Göteborg, som även berördes, upplyste jag ju i mitt anförande om, att det parti, som jag tillhör, icke deltog i det valet. Vidare ha både herr Trygger och andra framhållit, att man skulle vara tvungen att ändra grundlagen. Ja, för genomförande av ifrågavarande förslag, men detta är ett misstag. För det förslag, vi nu debattera, behöves ingen förändring i grundlagen. Vi skulle ju blott införa enhetliga bestämmelser av samma natur, som de, vilka nu äro antagna i Stockholm. Och därtill behöves ej någon ändring i grundlagen.

Vidare sade herr Trygger, att om man en gång ordnat det så, så vilja de, som hava fått makten, ej släppa ifrån sig den. Ja, men så kommer nu saken ej alls att ligga, ty när en gång domstolsorganisationen i städerna skall ändras, så måste det även härvidlag alldeles bestämt bli ändring, ifall det skall bli staten, som kommer att avlöna domarne, och ej som nu städerna själva. Och alldeles klart är sålunda, att det inflytande på valet av borgmästare, som nu äger rum från städernas sida, sammanhänger med, att dessa äro städernas tjänstemän. De hava ju även kommunala bestyr. Men skulle man komma ifrån detta och de bliva befriade helt och hållet ifrån kommunala bestyr, och i stället helt och hållet bliva statens tjänstemän, så bleve följden, att ingen som helst svårighet av det slag, som herr Trygger anförde, skulle infinna sig.

Nej, anledningen till att han och andra här äro motståndare till detta förslag är den, att de ej vilja vara med om ens en så enkel reform, emedan den är dem alltför demokratisk. Jag minnes mycket väl, hur min ärade vän herr Trygger i ett politiskt tal, som han en gång höll i Göteborg, framhöll, att högern egentligen var det demokratiska partiet. Han förklarade sig själv vara en verklig demokrat. Det förefaller mig, som om här finnes ett tillfälle för honom att i handling visa detta. Det synes mig, som om risken i detta fall vore ytterst liten, och jag tror, att om verkligen herr Trygger motsätter sig en sådan reform som denna på den grund, att den är alltför demokratisk, antalet av dem, som nu stå ganska tveksamma om, huruvida det talet var allvarsamt menat, kommer att ökas i mycket stor grad. Jag undrar för resten, om ej antalet redan nu är så stort, att en ökning vore ganska onödig.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt därunder framställda yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare därpå att kammaren, med avslag å utskottets hemställan, skulle antaga det förslag, som innefattades i den av herr Trygger m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förkla-

rade herr talmannen sig finna den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition.

*Angående
ändrade
bestämmelser
om val till
borgmästare-
tjänster.*

(Forts.)

Den, som avslår vad konstitutionsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 12 och antager det förslag, som innefattas i den av herr Trygger m. fl. vid utlåtandet avgivna reservation, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja—72;

Nej—49.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets den 3 och 5 innevarande april bordlagda utlåtande nr 13, i anledning av väckt motion om sådan ändring av 31 § regeringsformen, att kvinna berättigas deltaga i val av borgmästare samt av rådmän och magistratssekreterare i Stockholm.

*Om rätt för
kvinna att del-
taga i val av
borgmästare
m. m.*

I en inom Andra kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 261, hade herrar *Sjöberg* och *Kronlund* hemställt, att Riksdagen för sin del måtte besluta antaga som vilande en sådan omredigering av 31 § regeringsformen, att i samma § ordet *män* måtte utgå.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på åberopade grunder hemställt, att Riksdagen måtte med anledning av den förevarande motionen, antaga att vila till vidare grundlagsenlig behandling följande förslag till

ändrad lydelse av § 31 regeringsformen.

(Nuvarande lydelse:)

(Föreslagen lydelse:)

§ 31

§ 31

Till borgmästaretjänst i stad   Till borgmästaretjänst i stad
äge där bosatta och i stadens   äge där bosatta och i stadens

Om rätt för
kvinna att del-
taga i val av
borgmästare
m. m.
(Forts.)

allmänna angelägenheter röst-
berättigade män att föreslå tre
behörige personer, då Konun-
gen en av dem utnämne. På
lika sätt förhålles med rådmans-
och magistratssekreterare-syss-
lorna i Stockholm.

allmänna angelägenheter röst-
berättigade män och kvinnor att
föreslå tre behörige personer,
då Konungen en av dem ut-
nämne. På lika sätt förhålles
med rådmans- och magistrats-
sekreterare-sysslorna i Stock-
holm.

Vid utlåtandet hade reservation avgivits av herrar *Trygger, Clason, Bellinder, K. J. Ekman, von Geijer, Kjellén, Magnusson* i Tumhult, *Räff* och *Lundström* i Göteborg, utan att dessa likväl däri antytt sin åsikt.

Herr von Geijer: Herr talman! Med åberopande av de skäl, som äro anförda mot det nyss behandlade utlåtandet från konstitutionsutskottet, ber jag att få yrka avslag å såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen.

Herr Hellberg: Ja, jag skall också fatta mig mycket kort, eftersom reservanten inte bestått sitt yrkande någon vidare motivering.

Jag vill då bara säga det, att jag inte förstår, varför, när i andra kommunens angelägenheter kvinnan, om hon har kommunal rösträtt, är likställd med mannen, hon i detta enda fall skall vara undantagen. Man skulle kanske säga, att hon är oskickad att välja domare. Jag vet inte, varför hon skulle vara det. Jag tycker att hon kan lika väl som någonsin en man uppfatta de egenskaper, som en domare behöver. Men det bör också väl ihågkommas, att borgmästaren inte endast är domare utan även ordningens högste väktare inom samhället, och han kan, där förhållandena äro goda — som jag antar att de äro i Trelleborg — vara ett slags patriark inom sitt samhälle som sökes av en var, som har något på hjärtat att framföra i stadens angelägenheter. Borgmästaren har en sådan ställning, att alla utan åtskillnad till kön hava lika intresse i hans val. Jag kan således inte finna minsta anledning, varför kvinna i detta fall bör vara utesluten.

Jag vill också erinra om, att majoritetspartiet här i kammaren, som alltid satt sig emot kvinnans politiska rösträtt, gång på gång betonat, att däremot kvinnans kommunala verksamhet och kommunala rättigheter låge det varmt om hjärtat. Om nu kammarens majoritet avslår detta förslag, så kommer den sålunda att handla i mycket, mycket dålig överensstämmelse med denna affischerade ståndpunkt i fråga om kvinnans kommunala ställning och uppgifter. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes jämligt de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt samt vidare på avslag därå, och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo lagutskottets den 3 och 5 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 16 kap. 10 § och 25 kap. 5 § rättegångsbalken.

Genom en den 21 februari 1913 dagtecknad proposition, nr 87, vilken blivit till lagutskottet hänvisad, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bifogade utdrag av i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit Riksdagen att antaga följande förslag till

*Lagförslag om
ändrad lydelse
av 16 kap.
10 § och
25 kap. 5 §
rättegångs-
balken.*

»Lag

**angående ändrad lydelse av 16 kap. 10 § och 25 kap. 5 §
rättegångsbalken.**

Härigenom förordnas, att 16 kap. 10 § och 25 kap. 5 § rättegångsbalken skola erhålla följande ändrade lydelse:

16 KAP.

10 §.

Har underrätt genom beslut under rättegången dömt någon till utgivande av vite eller till ansvar för uteblivande eller annan förseelse i målet; eller ogillat yrkande om ansvar för förseelse, som nu är sagd, eller om ådömande av förelagt vite för uteblivande; eller utlåtut sig angående ersättning åt vittne eller annan, som kallats att meddela upplysning i målet, eller åt någon, som av rätten eller Konungens befallningshavande förordnats att i rättegången biträda häktad eller som av rätten förordnats att i visst mål eller ärende biträda såsom tolk; eller skilt fullmäktig från fullmäktigskapet: mot det beslut skall, i händelse av missnöje, särskild talan föras; och skall underrättelse härom i sammanhang med beslutet av rätten meddelas. Lag samma vare, där genom beslut, som av underrätt meddelats under rättegången, kvarstad eller skingringsförbud eller därmed jämförlig åtgärd beviljats eller yrkande om hävande av sådan åtgärd ogillats.

*Lagförslag om
ändrad lydelse
av 16 kap.*

*10 § och
25 kap. 5 §
rättegångs-
balken.*

(Forts.)

25 KAP.

5 §.

Vill part klaga över beslut, varigenom underrätt dömt till värijemålsed, skall i fråga om sättet för talans fullföljd lända till efterrättelse vad i sådant hänseende gäller om rättens slutliga utslag i målet. Har underrätt eljest under rättegång meddelat beslut, som enligt lag må särskilt överklagas, skall talan mot beslutet föras genom besvär. Lag samma vare, där i fråga, som rör fullmäktig eller vittne eller annan, som kallats att meddela upplysning i målet, eller rättegångsbiträde åt häktad eller tolk, underrätt i slutligt utslag meddelat beslut av beskaffenhet att, där det under rättegången givits, särskild klagan varit tillåten. Innefattar eljest underrätts slutliga utslag beslut, som, där det under rättegången givits, kunnat särskilt överklagas, skall talan mot det beslut föras i sammanhang med fullföljd av talan i huvudsaken; vill ej den, som är med beslutet missnöjd, fullfölja talan i huvudsaken, vare lag, som hade beslutet blivit under rättegången meddelat.

Denna lag skall träda i kraft den 1 juli 1913, men skall ej äga tillämpning i fråga om beslut, som före den dag meddelats».

Utskottet, som förmått sig vid granskning av förevarande lagförslag icke funnit anledning att däremot framställa någon anmärkning, hade i föreliggande utlåtande hemställt, att ifråga-
varande proposition måtte av Riksdagen bifallas.

Herr A l e x a n d e r s o n: Herr talman, mina herrar! Det är ett särskilt förhållande, som föranleder mig att i detta ärende begära ordet. Kammaren torde erinra sig, att Riksdagen i fjol på justitieombudsmannens av lagutskottet biträdda förslag för sin del antog en lag om ändring just av 16 kap. 10 § rättegångsbalken. Detta förslag remitterades för yttrande till lagrådet, som avstyrkte dess antagande; och det blev i enlighet med detta avstyrkande icke heller av Kungl. Maj:t sanktionerat. Lagrådets skäl var emellertid, att enligt dess mening saknaden av övergångsbestämmelser skulle kunna föranleda rättsförlust för part vid tiden för övergången från den äldre till den nya lagen. Då lagrådets kritik alltså ej riktade sig mot lagen själv, så har Kungl. Maj:t funnit sig böra med iakttagande bl. a. av den anmärkning, lagrådet sålunda gjort, ånyo framlägga ärendet för Riksdagen.

I fjol hade jag här i kammaren tillfälle att uttala, att jag ej kände mig i sakligt hänseende så särdeles tilltalad av själva lagen. Emellertid, i det skick, vari detta ärende nu en gång kommit, då den kungl. propositionen endast innebär ett tillmötes-

gående av en från Riksdagen åtminstone skenbart med synnerlig enhällighet framställd önskan, så är det alldeles naturligt, att jag ej har annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Men anledningen, varför jag begärde ordet, är, som jag antytt, en annan, nämligen just ärendets av mig nyss berörda förhistoria. Det mothugg, som Riksdagens i detta ärende vidtagna omedelbara lagstiftningsinitiativ rönt, har ju väckt ett visst uppseende; och skulden faller ju givetvis bland annat på lagutskottet, om man skulle kunna med rätta säga, att Riksdagen här har låtit sig förledas att antaga ett med avgörande formfel behäftat förslag. Då nu utskottet uti sitt yttrande över årets kungl. proposition ej har berört denna fråga, så har visst en och annan därav dragit den slutsats, att däri skulle ligga ett tyst erkännande, att vid den emot fjolårets förslag framställda anmärkningen intet funnits att erinra. Jag ber att få nämna, att någon sådan slutsats ej kan få dragas av utskottets intagna ståndpunkt. Utskottet har haft att pröva den i år föreliggande kungl. propositionen, och då det naturligtvis ingalunda har kunnat sägas, att de innebär en brist, att förslaget har blivit försett med den ifrågavarande övergångsbestämmelsen, så har utskottet endast kunnat tillstyrka den kungl. propositionen. Men detta innebär ej, att utskottet har inlåtit sig på frågan, huruvida den framställda anmärkningen var befogad eller ej. Att utskottet ej gjort det, är så mycket naturligare, som den anmärkningen ju riktade sig mot fjolårets till personalbesättningen icke med årets identiska lagutskott; och dessutom torde ej varit synnerligen lämpligt, om lagutskottet inlåtit sig på polemik i en fråga, vilken som denna är av ganska subtilt rättsvetenskaplig art. Själv har jag yrkat, att utskottet i det hänseendet skulle intaga den ståndpunkt, som det intagit. Men jag anser mig ej vara därav förhindrad att nämna — både för min egen del och beträffande en del kamrater i utskottet, som också de suttit även i fjolårets utskott — att det icke förhåller sig så, att vi vare sig av de skäl som från lagrådets sida förebragts eller eljes vid ett närmare övervägande känt oss övertygade att införandet av en övergångsbestämmelse i lagen verkligen är av behovet påkallat. I det sammanhanget får jag också nämna, att jag känner, att justitieombudsmannen, innan han framställde sitt förslag, hade särskilt övervägt denna fråga i samråd bland annat med en blivande ledamot av 1912 års lagutskott. Det har sålunda ej varit av förbiseende, som en sådan övergångsbestämmelse i hans förslag saknades.

Lagrådet åberopar som skäl för sin ståndpunkt vad det kallar *en i fråga om processlagars verkan vedertagen grundsats*. Det kan härmed ej gärna åsyftas något annat än en inom rättsvetenskapen utbildad, i olika länders praxis till sin allmänna giltighet erkänd lärosats av mycket allmänt innehåll, som angår pro-

*Lagförslag om
ändrad lydelse
av 16 kap.
10 § och
25 kap. 5 §
rättegångs-
balken.
(Forts.)*

*Lagförslag om
ändrad lydelse
av 16 kap.
10 § och
25 kap. 5 §
rättegångs-
balken.
(Forts.)*

cesslagar över huvud, och som blott innebär det, att ny lag får omedelbar giltighet ej blott för framtida processer, utan även för de redan anhängiggjorda, i den mån ej redan processuella rättsverkningar hava inträtt. Huru åter denna generella regel skall närmare fattas till sin innebörd, då den tillämpas på särskilt uppkommande frågor, därom har det alltid rätt mycken strid inom den rättsvetenskapliga världen. För min del kan jag icke finna oomstridligt, att den skulle behöva fattas på ett för rättskänslan så stötande sätt, som i det föreliggande fallet har antagits vara nödvändigt; och därvidlag kan jag också återropa att man vid flera tidigare tillfällen har funnit sig kunna undvara övergångsbestämmelser, ehuru de efter denna uppfattning skulle varit ändå mera behövlige än nu. Jag kan erinra om en lagändring av 1866, som gick ut på, att klagotiden i vademål från Gottland förkortades från 90 till 60 dagar, utan att denna ändring ansågs böra åtföljas av någon övergångsbestämmelse.

Men jag behöver icke närmare inlåta mig på frågan vad den ifrågavarande grundsatsen, omedelbart tillämpad å det föreliggande fallet, skulle hava inneburet; ty denna grundsats har omedelbar tillämplighet endast under förutsättning, att det icke för vederbörande land existerar en särskild på fallet tillämplig rättsregel. Denna rättsregel behöver naturligen icke vara en för detta särskilda fall direkt skriven lagsats utan här som eljest, då det gäller att vinna kännedom om den gällande rättens innehåll, har man befogenhet att anlita även analogiens hjälpmedel, blott man därvid håller sig inom behöriga gränser. Detta har också inom vårt rättssystem alltid varit erkänt. Vi hava till exempel på straffrättens område en regel, en allmänt vetenskaplig lärosats, som säger att en ny strafflag, som inför en strängare straffbestämmelse är den som förut gällde, skall tillämpas på även tidigare förövade brott. Nu finnes det emellertid en skriven lagregel, som omedelbart endast gäller 1864 års strafflag, och som av lämplighets- eller billighetsskäl sätter denna stränga lärosats ur kraft; och man har aldrig betvivlat, att vad som sålunda stadgas beträffande 1864 års strafflag, på analogiens väg får tillämplighet även å andra strafflagar, som senare här i landet stiftats, till och med om de äro av grundlags natur. Detsamma bör enligt min uppfattning även gälla processrätten. Nu hava vi ju en lag av 1901, som allmänt reglerar frågan om fullföljande av talan till högre rätt. Till denna lag förhåller sig den nu ifrågavarande lagen såsom ett litet appendix, en efterjustering i en viss punkt, som endast tillägger ett nytt fall till en rad av likartade, förut befintliga. Till denna 1901 års lag finnes det en promulgationsbestämmelse, som utsäger, att lagen icke får tillämpas på andra beslut än de, vilka meddelats efter det 1901 års lag trätt i kraft. Vid detta förhållande, och då inga särskilda skäl kunna anföras för denna promulgationsbestämmelse,

som icke äga samma giltighet för det nu gjorda lilla tillägget som för nyss antydda jämförliga fall i 1901 års lag, finner jag det för min del fullkomligt befogat att här använda analogiens hjälpmedel, och att följaktligen en övergångsbestämmelse är överflödig.

Jag har, herr talman, endast velat få dessa ord antecknade till protokollet.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets den 5 och 8 innevarande april bordlagda utlåtande nr 17, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om omarbetning av förordningen om landsting, i syfte huvudsakligen att landstingen må övertaga hushållningssällskapens verksamhet.

Om landstingens övertagande av hushållningssällskapens verksamhet.

I en inom Andra kammaren väckt till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 106, hade herr *Linders* hemställt, att Riksdagen ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en allsidig utredning, huruvida och i vad mån kungl. förordningen om landsting av den 21 mars 1862 krävde omarbetning och förändring, förnämligast i syfte att landstingen helt eller delvis måtte övertaga jämväl hushållningssällskapens verksamhet samt, ifall därigenom kunde förutses ekonomiska besparingar, näringarnas rationella vårdande eller andra praktiska fördelar, utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag därom.

Utskottet hade i detta utlåtande på anförda skäl hemställt, att herr *Linders* ifrågavarande motion ej måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av, utom annan, herr *Bellinder*, greve *A. Hamilton* och herr *Räf* mot viss del av utlåtandets motivering.

Herr *Bellinder*: Herr talman, mina herrar! Då jag reserverat mig, ej mot det slut, som utskottet kommit till i föreliggande fråga, utan mot vissa delar av utlåtandets motivering, anhåller jag att få yttra några ord.

Upprepade gånger ha här i Riksdagen anmärkningar på motionsvägen framförts mot hushållningssällskapens verksamhet och organisation, men det är nu första gången som i en motion yrkande framställs, att hushållningssällskapen skola upphöra och att landstingen skola övertaga deras verksamhet. Ej ens i den motion, som förelåg år 1911, i vilken åtskilliga anmärkningar gjordes mot hushållningssällskapen, framställdes ett sådant yrkande. Tvärtom betonades det i motionen, att dessa sällskap

Om landstingens övertagande av hushållningssällskapens verksamhet.

(Forts.)

»allt framgent ägde en stor uppgift att fylla, såsom en kraftig hävstång till det svenska jordbrukets och dess binäringars förkovran.» Andra kammarens tillfälliga utskott nr 4 som behandlade denna motion framhöll även, att sällskapen borde bibehållas »som frivilliga institutioner och att deras enskilda rätt över vissa tillgångar, fonder, fastigheter m. m. ej borde trädas för nära»...

Utskottet har ej heller funnit skäl tillstyrka motionärens yrkande, att landstingen skulle övertaga hushållningssällskapens funktioner. Då jag gillar de skäl, som ligga till grund för utskottets avstyrkande av motionen, så vill jag icke uppehålla mig vid dem. Men då jag icke kan gilla en del av motiveringen för detta avstyrkande, så ber jag att få i ett par punkter uttala mitt ogillande av denna.

Motionären framhåller nämligen, att hushållningssällskapen äro »en alltför otidsenlig institution för att utan förändrad sammansättning och organisation få upprätthålla sitt monopol på att representera stora och viktiga näringsgrenar och efter eget skön disponera väldiga summor i det allmännas budget». Särskilt kritiserar motionären att sällskapen rekryteras genom eget inval och att många av dem ej äga en vald representation samt att beslutanderätten endast till formen utövas vid sällskapens sammanträden, medan den faktiskt ligger i händerna på förvaltningsutskotten.

Dessa uttalanden äro enligt min mening både orättvisa och vilseledande. Det må vara sant, att under tidernas lopp hushållningssällskapen kommit i behov av att reformeras, och det må vara sant, att under gångna tider de större jordbrukarna företrädesvis övade inflytande i dem. Men detta senare var helt naturligt därför, att dessa jordbrukare då voro de enda, som visade något intresse att föra jordbruksnäringen framåt, under det att de mindre jordbrukarna den tiden ej så mycket intresserade sig härför. Men på senare tider hava dessa förhållanden ändrats. Utvecklingen har även på detta område blivit mer och mer demokratisk. Nu visa icke blott de mindre jordbrukarna utan även småbrukarna stort intresse för jordbruket och dess binärningar, och därför har det ock blivit allt mer och mer vanligt, att även dessa inväljas i hushållningssällskapen liksom det blivit mer och mer vanligt, att den makt, man påstått uteslutande utövas av förvaltningsutskotten, decentraliserats på det sättet, att de olika underavdelningarna eller kretsarna fått allt större betydelse. I ett flertal hushållningssällskap ha redan stadgarna ändrats i den riktningen, och där detta ej är fallet, har jag mig bekant, att sådana förändringar äro i görningen. Likaså har det på många ställen — i motsats till vad motionären påstår — blivit så ställt, att man väljer särskilda kretsombud, som vid de allmänna sammankomsterna jämte förvaltningsutskottet utöva sällskapets rösträtt antingen ensamma eller vid sidan av de övriga

medlemmarna i sällskapet, som få behålla sin rösträtt efter en viss graderad skala. Detta hindrar icke att utskottet säger på sid. 3: »Det synes utskottet, att de av motionären framställda anmärkningarna — som för övrigt i viss mån hava sin motsvarighet i 1898 och 1911 års ovannämnda motioner — icke sakna fog...» Detta påstående av utskottet kan jag för min del icke gilla. Tvärtom anser jag, att dessa omdömen, som av motionären fällts om hushållningssällskapen och deras verksamhet i det stora hela äro oriktiga och orättvisa.

Om landstingens övertagande av hushållningssällskapens verksamhet.

(Forts.)

Utskottet slutar sitt utlåtande med följande ord i sista stycket: »Av vad ovan anförts framgår, att utskottet icke finner de av motionären förebragta skälen tillräckligt vägande för att ifrågasätta en så stor förändring, som överflyttningen av hushållningssällskapens uppgifter på landstingen skulle innebära.» Detta anser jag icke heller vara riktigt. I stället för att man med fog kan påstå, att skälen icke äro tillräckligt vägande tror jag mig kunna påstå, att *inga vägande skäl* hava förebragts, som kunna föranleda en så stor förändring.

Sedan jag alltså, herr talman, haft tillfälle att till protokollet uttala mitt ogillande av vissa punkter i utskottets motivering, har jag intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter kammaren biföll vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets den 5 och 8 i denna månad bordlagda utlåtande nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ålderstillägg för vissa departementsskrivare hos arméförvaltningen.

Angående ålderstillägg för vissa departementsskrivare hos arméförvaltningen.

I en till Riksdagen avlåten, till statsutskottets förberedande behandling remitterad proposition (nr 65) av den 14 februari 1913 hade Kungl. Maj:t under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över lantförsvarsärenden för samma dag föreslagit Riksdagen medgiva, att departementsskrivarna O. E. F. Dreifalldt, O. F. Lundvall, P. O. Arvidsson, A. G. Tullström, M. F. Wittlock och C. B. Christiansson måtte för åtnjutande av för departementsskrivare i vederbörande stat uppförda ålderstillägg vara berättigade tillgodoräkna sig den tid, de från och med den 1 januari 1908 på förordnande bestritt departementsskrivarbeställning.

Utskottet hade i detta utlåtande på anförda grunder hemställt, att Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition icke måtte av Riksdagen bifallas.

Herr statsrådet Bergström: Herr talman, min herrar! Det var en tillfällighet, att då propositionen om omorganisation av arméns centrala förvaltningsmyndighet förelades 1907 års

*Angående
ålderstillägg
för vissa de-
partements-
skrivare hos
arméförvalt-
ningen.*

(Forts.)

Riksdag fjärde huvudtiteln och därmed anslaget till avlöning och rekrytering redan blivit behandlade av Riksdagen. Denna tillfällighet åstadkom emellertid, att de sex departementsskrivare, varom nu här är fråga, fingo under sitt första år efter omorganisationen, eller 1908, tjänstgöra utan att erhålla lön på stat. Hade propositionen angående omorganisationen av arméförvaltningen under nämnda riksdag kunnat inkomma tidigare på Riksdagens bord, skulle de redan från 1908 års början hava erhållit lön på stat och därmed varit tillförsäkrade rätt till ålderstillägg beräknad från nämnda tid.

Nu hava, såsom av Kungl. Maj:ts proposition i ärendet till årets riksdag framgår, arméförvaltningens artilleridepartement och civila departement framhållit, att de nuvarande departementsskrivarnas förordnande för år 1908 i själva verket innebar fast anställning, och de hava tillstyrkt att dess skrivare skulle, då deras tjänstgöring kan väl vitsordas, få tillgodoräkna sig detta första år, så att de med 1912 års utgång må anses hava fullgjort de i staten föreskrivna villkoren för erhållande av ett första ålderstillägg. Statskontoret har sedermera förklarat sig anse billigt, att den av mig nyss berörda tillfälligheten icke borde försätta dessa tjänst innehavare i en försämrad ställning i avlöningshänseende. I anslutning härtill har Kungl. Maj:t avgivit sin proposition. Statsutskottet har emellertid med anförande av två precedenser från detta års riksdag kommit till det slutet, att dessa befattningshavare icke skulle kunna redan från och med 1913 komma i åtnjutande av det ifrågavarande första ålderstillägget utan först från och med år 1914. Precedenserna äro två riksdagsbeslut, det ena rörande ålderstillägg åt vissa departementsvaktmästare, det andra avseende det här för några dagar sedan debatterade fallet om ålderstillägg åt t. f. medicinalrådet Sederholm.

Det förefinnes emellertid en bestämd och enligt mitt förmenande avgörande skillnad mellan dessa precedenser och här föreliggande fråga. För beviljande av den frågasatta förmånen åt departementsvaktmästarna och t. f. medicinalrådet Sederholm hade det behöfts ett beslut av 1913 års Riksdag om åvägabringande av nödiga medel att utgå redan under år 1913. Så är däremot icke fallet med avseende på dessa departementsskrivare, ty samtidigt med att deras befattningar uppfördes på stat vid 1908 års riksdag skedde en därav betingad höjning av anslaget till ålderstillägg. I det avseendet hänvisar jag till fjärde huvudtiteln i statsverkspropositionen vid 1908 års riksdag punkt 7 och därtill hörande bilaga nr 57 jämte Riksdagens beslut i ämnet. Därav framgår allt detta. Sålunda: några särskilda medel för att bereda ålderstillägg åt dessa befattningshavare från och med 1913 behöver man icke begära av årets Riksdag, och däri ligger enligt mitt förmenande en stor och väsentlig skillnad.

Jag skulle kunna hänvisa till åskilliga föregående fall som

äro analoga med detta och skall då åtminstone anföras ett. Vid 1911 års riksdag reglerades avlöningsförmånerna för vaktmästaren vid krigshögskolan. I 1912 års stat uppfördes två ålderstilllägg för denne befattningshavare och samtidigt skedde en därav betingad ökning av anslaget till ålderstilllägg. Så kom man till 1912 års riksdag, som medgav, att vaktmästaren skulle för åtnjutande från och med år 1912 av de i staten uppförda ålderstilllägg äga att tillgodoräkna sig den tid, han före den nya avlöningsstatens trädande i kraft varit anställd vid högskolan. Detta är, såsom herrarna finna, ett fall fullständigt analogt med det föreliggande.

*Angående
ålderstilllägg
för vissa de-
partements-
skrivare hos
armeförvalt-
ningen.
(Forts)*

Under hänvisning till vad jag sålunda anført, anhåller jag, herr talman, om bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Friherre Falkenberg: Herr talman! Med anledning av vad herr statsrådet och chefen för lantförsvarsdepartementet här yttrat och då frågan genom de upplysningar, som han lämnat, kommit i ett annat läge än den hade då den behandlades i utskottet, anhåller jag att få yrka återremiss.

Herr statsrådet Bergström: Herr talman! Jag är naturligtvis tillfredsställd med det yrkande om återremiss, som nyss framställdes av en av statsutskottets ledamöter.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på föreliggande utlåtande annat yrkande ej föreläge, än att utlåtandet skulle visas åter till utskottet.

Sedermåra gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på godkännande av berörda yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets den 5 och 8 innevarande april bordlagda utlåtanden:

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användande av medel, som influtit genom försäljning av föräldrade handvapen m. m.,

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående höjning av avlöningen för professorn i syfilidologi vid karolinska mediko-kirurgiska institutet,

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ökning av förslagsanslaget till lappmarks ecklesiastikverk, och

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till utgiftsstat för postsparbanken m. m., biföll kammaren vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

---

*Ifrågasatt
gemensam om-
röstning om
åläggande för
banker m. fl.
att lämna upp-
gift å belopp-
pet av insätta-
re gottgjord
ränta.*

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets den 5 och 8 denna månad bordlagda memorial nr 28, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande nr 12, i anledning av väckt motion om åläggande för banker m. fl. att till taxeringsmyndigheterna lämna uppgift å beloppet av insättare gottgjord ränta.

I en inom Andra kammaren av herr *Eriksson* i Grängesberg väckt motion, nr 76, hade föreslagits, att Riksdagen måtte besluta sådan ändring av förordningen om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering, att banker och andra sammanslutningar eller enskilda personer, som mot ränta emottoge penningar till förvaltning, skulle åläggas att till taxeringsmyndighet lämna uppgift å beloppet av varje insättares under föregående år uppburna ränta.

I sitt betänkande nr 12 hade bevillningsutskottet hemställt, att Riksdagen, i anledning av herr *Erikssons* i Grängesberg förevarande motion, II: 76, om åläggande för banker m. fl. att till taxeringsmyndigheterna lämna uppgift å beloppet av insättare gottgjord ränta, måtte besluta, att 15 § 4 mom. förordningen den 28 oktober 1910 om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering skulle erhålla följande ändrade lydelse:

4 mom. För taxering eljest erforderlig uppgift skall, då begäran därom framställes, lämnas av vederbörande ämbetsverk eller inrättning, och äga härförutom ordförande i taxeringsnämnd och kronans ombud hos prövningsnämnd att taga del av sådana hos domare eller domstol förvarade handlingar, som i beskattningsavseende kunna tjäna till ledning, *ävensom att av enskilda, verk eller bolag, i vilkas verksamhet ingår inlåning från allmänheten, på skriftlig anfordran erhålla uppgift angående viss skattskyldigs ränteinkomst.*

Enligt utskottet tillhandakomna protokollsutdrag hade beträffande utskottets berörda hemställan, Riksdagens kamrar stannat i olika beslut, i det att Första kammaren avslagit såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen, varemot vad utskottet hemställt av Andra kammaren bifallits.

Utskottet hade i förevarande memorial på anförda skäl avgivit förslag till voteringsproposition för gemensam omröstning.

Reservation hade avgivits av friherre *Beck-Friis*, herrar *Trapp* och *Antonsson*, friherre *Fleming* och herr *Hallin*, vilka yttrat:

»Vid upprepade tillfällen under senare tider, såsom vid riksdagarna åren 1883, 1897, 1901, 1902 och 1904, har bevillningsutskottet hävdat den uppfattningen, att frågor av sådan natur som den nu föreliggande icke kunna avgöras genom gemensam votering.

Denna uppfattning, som synes oss äga påtagligt stöd i gällande grundlagsbestämmelser, hava vi ansett oss böra fortfarande

vidhålla och därför yrkat, att frågan skulle anses hava genom kamrarnas skiljaktiga beslut förfallit. Då bevillningsutskottet emellertid fattat annat beslut, få vi yrka avslag å utskottets förvarande hemställan.»

*Ifrågasatt
gemensam om-
röstning om
äläggande för
banker m. fl.
att lämna upp-
gift å belop-
pet av insätta-
re gottgjord
ränta.
(Forts.)*

Friherre Beck-Friis, Carl Joachim: Herr talman! Såsom av det föreliggande memorialet framgår hava olika uppfattningar gjort sig gällande om de fall, vilka böra avgöras genom gemensam votering, då kamrarna stanna i olika beslut. — I § 71 regeringsformen stadgas: »På enahanda sätt» — d. v. s. med gemensam votering — »förfares jämväl, där kamrarna sig icke förena om grunderna för någon bevillning, sättet för deras tillämpning eller bevillningens fördelning till utgörande», och i § 65 riksdagsordningen heter det: »När i fråga om statsutgifter eller bevillning eller om reglementariska föreskrifter för riksbanken» etc. »kamrarna fatta stridiga beslut, som ej uppå vederbörande utskotts förslag varda sammanjämkade, skola båda kamrarna var för sig rösta om de olika beslut, vari vardera förut stannat».

Det gäller därför att nu avgöra, om denna fråga står i sådant samband med frågan om bevillningen, att gemensam votering bör företagas eller ej. — Såsom utskottet framhåller hava de precedensfall, för vilka utskottet redogjort, rört bestämmelser med avseende å två olika i samband med taxeringen stående ämnen nämligen dels beskattningsort, och dels skyldighet att lämna uppgifter till ledning vid taxeringen. Då utskottet åren 1872 och 1876 föreslog gemensam votering var det med anledning av förslag, som rörde dessa båda frågor gemensamt. Vid 1883 års riksdag förelåg fråga om behandling av skattskyldigs till bevillningsberedningen avlämnade uppgifter och då kamrarna fattat olika beslut härom, ansåg bevillningsutskottet frågan ej kunna göras till föremål för gemensam votering. Vid 1897 års riksdag förklarade bevillningsutskottet detsamma med anledning av en i då framlagt förslag till ny bevillningsförordning intagen bestämmelse om s. k. obligatorisk självdeklaration för vissa skattskyldiga. Vid 1901 års riksdag föreslogs viss ändring i § 17 bevillningsförordningen under rubriken »Om taxeringsmyndigheter och om uppgifter till ledning vid taxering» samt i samband därmed en ändring i § 8 av instruktionen för taxeringsmyndigheterna. Sedan kamrarna fattat olika beslut, förklarade bevillningsutskottet, att frågan, som ej syntes kunna sammanjämkas, förfallit samt erinrade därvid till stöd för sin uppfattning därom, att det stadgande, vars förändring vore ifrågasatt i bevillningsförordningen, icke hänförts till någon av de tre första rubrikerna »bevillning av fast egendom», »bevillning för inkomst av kapital och arbete», och »grunderna för inkomsternas beräkande», utan under rubriken »taxeringsmyndigheter och uppgifter till ledning vid taxering», vilken sistnämnda rubrik omfattade stadgan-

*Ifrågasatt
gemensam om-
röstning om
dläggande för
banker m. fl.
att lämna upp-
gift å belop-
pet av insätta-
re gottgjord
ränta.*

(Forts.)

den av reglementarisk natur. Liknande har fallet varit vid senare riksdagar, och första kammaren har alltid godkänt denna utskottets åsikt. Såsom ett ytterligare stöd för vad bevillningsutskottet år 1901 anförde torde nu även kunna nämnas, att särskilda kungl. förordningar äro utfärdade om inkomst- och förmögenhetsskatt, angående bevillning av fast egendom samt av inkomst, ävensom om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering.

Det är den sistnämnda kungl. förordningen som nu förslaget om ändring gäller. Då utskottet nu framhållit, att de stadganden, som röra taxeringen äro att hänföra till dem, som angå sättet för tillämpningen av de med avseende å inkomstskatten stadgade grunder, står detta i fullkomlig strid med vad utskottet vid liknande tillfällen under de senaste 30 åren anfört, och vill jag erinra om, att vad utskottet vid dessa föregående tillfällen hemställt alltid godkänts av första kammaren.

Jag anhåller därför att få yrka avslag å utskottets hemställan om bifall till reservationen.

Herr Karlsson: Den siste ärade talaren yttrade mot slutet av sitt anförande att vad utskottet här hemställt står i strid mot vad utskottet tidigare yttrat. Det är dock en ganska naturlig sak, att ett utskott kan komma att omfatta olika meningar, då vid olika tillfällen i detsamma sitta olika personer. Så att den saken anser jag icke i och för sig hava någon slags karaktär av prejudikat. Bevillningsutskottet har ju heller icke den befogenhet, som konstitutionsutskottet i vissa fall, att uppträda såsom skiljeman mellan kamrarna; utskottet har endast att yttra sig, och sedan fatta kamrarne beslut. Mig förefaller det därför, som om bevillningsutskottets ställning i liknande frågor icke kan vara prejudikatbildande.

Man kan ju säga, att icke ens Riksdagens ståndpunkt i detta avseende vid ett visst tillfälle utgör något bindande prejudikat, ty regeringsformen, § 84, säger, att grundlagen skall efter sin ordalydelse i varje särskilt fall tillämpas, men jag vill dock framhålla, att man kan hava viss ledning av vad tidigare på ifrågavarande område förekommit och av den ställning som Riksdagen tidigare intagit.

Såsom föregående talare erinrat och såsom för kammarens ledamöter är väl bekant, hava kamrarne, man kan säga, under de sista trettiofem åren, intagit olika ståndpunkt, beträffande vilka frågor som skola avgöras genom gemensam votering, och särskilt har detta varit fallet, då det varit fråga om de paragrafer, som röra taxeringsförfarandet. Emellertid har det förefallit mig, att om man vill hava ett stöd för sin uppfattning rörande frågan om gemensam votering, skulle det vara säkrast, att välja ett tillfälle, då båda kamrarne intagit samma ståndpunkt, och då kamrarne således

icke stått mot varandra. Jag måste villigt erkänna att det är länge sedan ett dylikt förhållande förefanns i en fråga av samma slag som den förevarande, och för att komma därhän måste jag gå tillbaka till åren 1872 och 1876. Men däri, att man måste gå så långt tillbaka, kan jag icke finna någon svaghet för den ståndpunkt jag omfattar. Grundlagen är ju i dessa stycken sedan denna tid oförändrad, och man skulle nästan kunna våga påståendet, att de, som då levde, stodo grundlagsförfattarne närmare än vi göra, så att någon särskild svaghet i denna omständighet, att jag måste gå långt tillbaka för att komma till en tid, då kamrarna intogo gemensam ståndpunkt, finnes icke.

Jag skall redogöra för de frågor som förelågo 1872 och 1876. Bevillningsutskottet hade 1872 föreslagit sådan förändring i bevillningsstadgans 9 och 27 §§, att järnvägsbolag enligt 9 § skulle påföras bevillning, där bolagets rörelse bedrevs, vare sig vid större eller mindre stationer, och enligt 27 § skulle bolagen åläggas att genom Konungens befallningshavande, magistrat eller kronofogde till bevillningsberedningarna lämna utdrag ur sina räkenskaper, utvisande vinsten för varje station. Kamrarna hade stannat i olika beslut rörande denna fråga, och bevillningsutskottet avlät ett memorial med förslag till gemensam votering med den motiveringen, att förslaget rörde en fråga, som jämlikt 71 § R. F. och 65 § R. O. skulle, då kamrarna fattat olika beslut, som icke kunnat sammanjämkas, avgöras genom gemensam votering. Det fanns dock 6 reservanter. Båda kamrarna biföllo utskottets förslag, Första kammaren dock efter, såsom jag förut nämnde, en lång och mycket intressant debatt, ur vilken jag sedermera skall göra några korta utdrag. — År 1876 föreslog bevillningsutskottet, att i ovannämnda paragrafer liknande bestämmelser, som 1872 föreslogos för järnvägsbolag, skulle införas även för kanalbolag. Även denna gång avslogs förslaget av Första kammaren och bifölls av Andra kammaren, varefter utskottet liksom 1872 inlämnade voteringsproposition för gemensam omröstning med samma motivering som då. Denna gång fanns icke någon reservation, och förslaget antogs av bägge kamrarna. Jag skall dessutom bedja få framhålla, att vid samma riksdag, 1876, föreslog utskottet voteringspropositioner för gemensam omröstning angående ifrågasatt ändring av 12 § i instruktion för taxeringsförrättningarne, och även denna fråga underkastades gemensam omröstning.

Det förefaller mig särdeles vägledande för omdömet att taga kännedom om den diskussion som fördes 1872 i kammaren, och för mig åtminstone är den så mycket mer belysande för nu föreliggande fråga, som den då föreslagna ändringen innebar bl. a. bestämmelse, att järnvägsbolag skulle till taxeringsberedningarna genom vissa myndigheter lämna utdrag, utvisande vinsten för varje särskild station. Vad utskottet nu föreslår i betänkandet,

*Ifrågasatt
gemensam om-
röstning om
åläggande för
banker m. fl.
att lämna upp-
gift å belop-
pet av insätta-
re gottgjord
ränta.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
gemensam om-
röstning om
åläggande för
banker m. fl.
att lämna upp-
gift å belop-
pet av insätta-
re gottgjord
ränta.*

(Forts.)

som förkastats av Första kammaren, och antagits av Andra, är åläggande för bankbolag att efter skriftlig anmodan av ordförande i taxeringsnämnd eller kronans ombud hos prövningsnämnden lämna uppgift angående viss skattskyldigs ränteinkomster. Mig förfaller dessa båda fall ganska närsläktade.

Under den debatt, som 1872 ägde rum, yttrade sig till förmån för de gemensamma voteringarna sådana män som professor Rydin, greve Sparre, sedermera denna kammares talman, herr von Ehrenheim, herr Lagerstråle m. fl. Greve Sparre yttrade bland annat: »Om jag antager, att bevillningsutskottet inkommit med förslag till bevillningsförordning, byggd på helt andra grunder än den nuvarande, och jag därjämte antager, att kamrarna godkänt detta utskottets förslag, med undantag av vad som blivit föreslaget i avseende på orten för taxeringen, i vilken punkt de fattat olika beslut; — huru skulle då denna fråga kunnat få någon lösning annat än genom gemensam votering? Till den förutvarande bevillningsförordningens föreskrifter kunde man ej hava återgått, då man redan förenat sig om andra grunder för bevillningen. Jag fruktar man då skulle hava befunnit sig i samma belägenhet, som den husägare, vilken, när han fått sitt nybyggda hus färdigt, märkte, att han glömt bort, att det behöfves trappor.»

Herr Rydin yttrade bland annat: »Då här vid ett föregående tillfälle var fråga om, huruvida i ett ärende gemensam votering skulle ske eller icke, så förklarade jag, att jag ville gå ut från den grundsatsen, att varje fråga, som kunde förfalla, också borde få förfalla, men yttrade tillika, att vissa frågor voro därför undantagna och att till dessa hörde särskilt bevillningsfrågor. Det första man således har att i förevarande fall utreda är, huru vidsträckt man skall tolka ordet bevillning. Man kan då visserligen inskränka detta begrepp så, att det endast har avseende på själva avgiften, men att det icke får tolkas så inskränkt, framgår av 71 § regeringsformen, som omtalar grunderna för bevillningen, sättet för deras tillämpning och bevillningens fördelning. Man har således att tillse huruvida föremålet för den ifrågasatta voteringspropositionen har avseende på grunderna för bevillningen eller sättet för dessa grunders tillämpning. Då det emellertid är klart, att den bevillning, som här är i fråga, är bevillning av inkomst, så har man för frågans vidare utredning att tillse, huru denna inkomst bestämmes. Detta sker såsom bekant genom taxering, och undersöker man, vilka momenter, som uti denna förrättning ingå, så finner man, att taxeringskommittéers tillsättande av de skattskyldige inom sig och dessa kommittéers bestämmande av vars och ens inkomst äro oeftergivligt förenade med bevillningens påförande.»

I detta sammanhang vill jag säga några ord med anledning av vad föregående talare yttrade, att man numera i författningen har skilt på särskilda föreskrifter om bevillningen och den sär-

skilda förordningen för taxering. Detta kan givetvis icke hava inflytande på nu föreliggande frågas bedömande. Då denna förändring gjordes i den gamla bevillningsförordningen, nämndes icke ett ord om att denna sönderdelning skulle vidtagas i syfte att därefter det icke skulle behöva voteras gemensamt i sådana punkter av taxeringsförordningen, där kamrarne stannat i olika beslut.

*Ifrågasatt
gemensam om-
röstning om
åläggande för
att lämna upp-
gift å belopp-
pet av insätta-
re gottgjord
ränta.*

(Forts.)

Vidare vill jag anföra några ord som herr von Gegerfelt yttrade vid 1872 års debatt, och vilka jag tycker äro ganska betecknande för den fråga, som föreligger. »Jag vågar påstå», säger han, »att varje stadgande, som avser att staten skall komma i åtnjutande av den beslutade bevillningen, rör sättet för grundernas tillämpning, och det lär väl icke i sådant fall kunna nekas, att frågan huruvida en bevillning skall uttagas på ena eller andra stället, rör sättet, huru staten skall komma i åtnjutande av bevillning». Det är väl ett sådant fall som här är fråga. Man avser, att taxeringsnämndens ordförande genom inhämtande av de upplysningar, som här äro i fråga, skulle sättas i stånd att tillse, att staten får den inkomst, man avsett att bereda densamma.

Herr von Ehrenheim yttrade bland annat följande: »Själva sättet för taxeringens förrättande och stället, där den skall äga rum, sammanhånga så nära med bevillningens belopp och utgörande, att man icke kan skilja dem från varandra, ty därpå beror möjligheten att rätt tillämpa bevillningsförordningen samt möjligheten av att erhålla de belopp, som Riksdagen påräknat. Då så är, synes det mig också vara klart, att Riksdagen skall avgöra denna fråga, och att detta således, då kamrarna stannat i olika beslut, skall ske genom gemensam votering.»

Vidare torde det vara skäl att anföra, att herr Lagerstråle mot slutet av sitt anförande lämnade den upplysningen, »att frågan varit föremål för diskussion inom talmanskonferensen, och att flertalet av dess ledamöter yttrade sig för den åsikt, att frågan borde underkastas votering».

Man kan ju säga, att detta var 1872 och 1876, och att sedan dess Första kammaren intagit en annan ståndpunkt i liknande frågor, men häremot kan sägas, att Andra kammaren alltid bibehållit den uppfattning, som kom till synes 1872 och 1876. Jag vet som sagt, att Första kammaren intagit en annan ståndpunkt, men jag har, till den kraft och verkan det hava kan, velat erinra därom, att det funnits en tid, då här i kammaren män, framstående genom lärdom och i övrigt av stort anseende — såsom en särskild rekommendation hos högern tillägger jag: män av nog så konservativt sinnelag — försvarat gemensamma voteringar även beträffande paragrafer i taxeringsförordningen.

För mig, herr talman, är det avgörande, att regeringsformens § 71 innehåller bestämmelse att gemensam votering äger rum, då kamrarne ha beslutat olika angående grunderna för någon bevillning eller sättet för dessa grundens tillämpning. Här föreligger,

*Ifrågasatt
gemensam om-
röstning om
åläggande för
banker m. fl.
att lämna upp-
ställan.
gift & belop-
pet av insätta-
re gottgjord
ränta.*

(Forts.)

synes mig, just frågan, huru staten skall få den inkomst, som Riksdagen genom skatteförordningen avsett att bereda densamma, eller med andra ord om sättet för grundernas tillämpning. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr C a v a l l i: Den siste ärade talaren gjorde sig i sitt förtjänstfulla anförande skyldig enligt min uppfattning endast till ett litet fel. Han gjorde nämligen mot slutet av sitt anförande ett försök att på den fråga, som föreligger, anlägga en politisk synpunkt. Jag ber att få stryka under såsom synnerligen önskvärt, att man i dessa frågor lämnar varje politik åsido och endast håller sig till vad det är, en tolkningsfråga.

Det är rätt ledsamt, att man i dessa bevillningsfrågor icke kan komma till enighet, icke har sådana bestämmelser, att tvist icke behöver förekomma, ty bestämmelserna borde vara klara i vilka fall gemensam votering skall äga rum eller icke.

Den olika uppfattningen i dessa frågor synes bero på två omständigheter: Man kommer icke ihåg eller förbiser omedvetet, dels att undantagsbestämmelserna om gemensam votering böra tolkas restriktivt och dels att grundlagarna bör tolkas efter ordalydelsen. Fasthåller man nu dessa båda omständigheter, så synes det mig alldeles tydligt och klart — och den siste ärade talaren framhöll det, utredande och klargörande som alltid — att allt som rör bevillning eller inkomstskatt skall, där så behöves, underställas gemensam votering. Däremot betvivlar jag på goda grunder, att de paragrafer, som tillhöra de reglementariska bestämmelserna och vilka ordna själva apparaten för beskattningen, böra vara föremål för gemensam votering. Man skulle, om man nu — och dit förde den siste ärade talarens hela argumentation — förlade allt vad som förekommer i bevillningsförordningen, inkomstskatteförordningen och förordningen angående taxeringsmyndigheter under gemensam votering, komma till uppenbara orimligheter. Tycka herrarna, att, om Första kammaren ville att prövningsnämnden skulle hava sina sammanträden under september månad, men Andra kammaren däremot i oktober månad, man skulle votera gemensamt om det? Eller tycka herrarna, att, om Första kammaren ansåg, att prövningsnämnden borde bestå av 15 ledamöter och Andra kammaren att den borde bestå av 25 ledamöter, man skulle votera gemensamt om det? Nej, och under de många år, jag suttit i bevillningsutskottet, har det varit klart för mig och mina dåvarande kolleger. — och jag skulle nästan tro, att den siste ärade talaren var med om det — att för sådana frågor borde användas det instrument, som grundlagen jämväl anvisar, nämligen sammanjämkning. Nu är det sant, såsom den siste ärade talaren sade, att den omständigheten att man brutit sönder bevillningsförordningen i två olika författningar icke utgör tillräcklig grund för

att därpå bygga och säga, att vad som står i den ena skall vara underkastat gemensam votering medan det som står i den andra icke är underkastat gemensam votering. Men det är klart, att man får lägga varsamhet på sina försök att få gemensam votering, särskilt beträffande de stadganden, som innehållas i förordningen angående taxeringsmyndigheter.

Nu har den siste ärade talaren fullständigt redogjort för vad som passerade 1872 och 1876, så fullständigt, att det kan förefalla otroligt, att det kunde finnas något mera i de två prejudikaten, men det finnes verkligen någonting mera, åtminstone såsom jag läst. Prejudikatet för 1876 kan man gärna lämna åsido, det var en tillämpning i fråga om kanalbolag av vad som för järnvägsbolag beslutats år 1872. I fallet från 1872 var det fråga om huru bank- och järnvägsbolag skulle beskattas, i vilken fråga kamrarna stannat i olika beslut, såsom ordföranden i bevillningsutskottet redogjorde för. Bevillningsutskottet yttrar sedan något som jag skulle be att få läsa upp — jag har icke för vana att läsa upp skrifter, men låt mig för en gång göra ett litet undantag, ty det är rent konstitutivt. Bevillningsutskottet hade föreslagit, att bevillning för inkomst av kapital eller arbete skulle påföras: »bank- och järnvägsbolag där bolagets rörelse drives, vare sig vid huvud-, avdelnings- eller kommissionskontor, eller vid större och mindre stationer» och nu kommer skiljaktigheten, som icke uppmärksamrats av bevillningsutskottets ordförande, »samt i följd härav, att sista punkten av § 27 må lyda: Och bör sådant utdrag beträffande bank- och järnvägsbolag utvisa denna vinst, fördelad på vart och ett av bolagets särskilda kontor eller stationer». Vad betyder detta, mina herrar, på vanligt språk? Det betyder, att frågan huruvida järnvägsbolag 1872 och kanalbolag 1876 borde taxeras för sin inkomst på olika stationer, det voterades gemensamt om. Men sedan sade utskottet, att *till följd därav* vore en ändring i de reglementariska föreskrifterna nödig, vilken vore att anse såsom ett korrelarium; något som bleve följd — märk orden: »samt i följd härav —» av utfallet av den gemensamma voteringen. Jag skulle kunna uttala mig annorlunda. Det voterades gemensamt endast om bevillning, och därav blev en självfallen följd, att paragraferna i de reglementariska bestämmelserna skulle följa med, och hade jag suttit i utskottet på den tiden, hade jag använt det förfaringssätt, som mången gång under min tid i utskottet kom till användning. Jag skulle nämligen hava uppställt en voteringsproposition i första punkten och sagt: Varder Riksdagens beslut fattat i överensstämmelse med ja-propositionen, hemställer utskottet, att Riksdagen i sammanhang därmed ville besluta att § 27 — den som handlar om de reglementariska bestämmelserna — skall hava följande lydelse etc. — Vinner nej-propositionen, behöves icke någon bestämmelse därom. Utskottet kunde förfarit på ytterligare ett annat sätt och uppställt pro-

*Ifrågasatt
gemensam om-
röstning om
läggande för
banker m. fl.
att lämna upp-
gift å belop-
pet av insätta-
re gottgjord
ränta.
(Forts.)*

*Ifrågasatt
gemensam om-
röstning om
åläggande för
banker m. fl.
att lämna upp-
gift å belöp-
pet av insätta-
re gottgjord
ränta.*

(Forts.)

positionen så, att den skulle gälla bevillningen och därefter sagt: sedan utskottet fått veta, vilket beslut Riksdagen i den gemensamma voteringen fattat, kommer utskottet in med förslag till reglementariska bestämmelser.

Jag vill härmed hava sökt ådagalägga för kammaren, att det icke annat än formellt varit gemensam votering om *reglementariska bestämmelser* varken 1872 eller 1876. Det var sakfrågan man voterade om. Det andra följde såsom ett korrelarium. Jag förmenar således, att de nämnda prejudikaten icke hava så stor betydelse i denna fråga som man sökt tillägga dem.

Ja, med vad jag anfört — jag vill icke trötta kammaren längre — synes det mig vara ådagalagt, att, i frågor sådana som denna, gemensam votering icke skall äga rum, ty här finnes ingenting som rör själva bevillningen. Här är det fråga *endast* om reglementariska bestämmelser, endast om vissa åtgärder, som administrativ myndighet eller beskattningsnämnd kan eller bör vidtaga för infordrande av uppgifter. Det faller icke under bestämmelserna om gemensam votering. För min del har jag klart för mig, att en gemensam votering här icke kan äga rum.

Jag yrkar avslag å utskottets hemställan.

Herr Östberg, Johan: Jag ber att få instämma med den siste ärade talaren.

Det var en gång en stor kännare av grundlagen, som ville göra gällande, att ordet *bevillning* i 71 § regeringsformen icke skulle syfta på bevillningsförordningen enligt paragrafens historiska uppkomst, på det sätt han läst. Om den åsikten stod han dock skäligen ensam, då man allmänt ansett givet, att uttrycket *bevillning* i regeringsformen syftar också på bevillningsförordningen. Denna är nu också, liksom inkomstskatteförordningen, oefftergivligen underkastad gemensam votering.

Detta sätt att åstadkomma lagstiftning på ett område, som är lika viktigt som många andra lagstiftningsområden, företer emellertid hos oss en viss anomali, och det är klart att bestämmelserna om huruvida det skall voteras gemensamt eller icke måste tolkas *restriktivt*. Nu hör till frågan om bevillningen naturligtvis också grunden för densamma i viss mån. Och därför måste naturligtvis, när man voterar gemensamt om inkomstskatteförordningen och bevillningsförordningen, vad som rör skattesatser, skattskyldighet och orten för beskattningen bliva föremål för gemensam votering, men därmed bör man i regel stanna. Ty eljest kommer man därhän, att varje bestämmelse om taxeringsmyndigheter och taxeringsförfarande skulle bliva föremål för gemensam votering, ja, även frågor om bötesbestämmelser för den som underlåtit att infinna sig vid taxeringsförrättning eller för andra försummelser, vilket naturligtvis är orimligt.

De prejudikat, som bevillningsutskottets ordförande anfört

äro icke tillämpliga å nu förevarande fall. Då avsåg man, att man skulle fastslå järnvägs- och kanalbolags skattskyldighet å viss ort, och det var huvudpunkten; för skattskyldigheten på vissa orter förutsattes ju, att uppgift skulle lämnas å deras inkomst på dessa orter. Eljest var bestämmelsen om skattskyldighet på viss ort ineffektiv. Nu gjordes bolagen skattskyldiga på vissa orter, och därmed följde skyldighet att lämna uppgift. Man vöterade då, riktigt nog, gemensamt om det hela, såsom den föregående talaren har sagt.

*Ifrågasatt
gemensam om-
röstning om
äläggande för
banker m. fl.
att lämna upp-
gift å belöp-
pet av insätta-
re gottgjord
ränta.*

(Forts.)

Vore här fråga om att fastslå att inkomsttagare skulle vara skyldig att för ränteinkomst skatta på varje ort, där han uppbar ränta, och för det ändamålet han själv skulle vara skyldig uppgiva de orter, där han uppbar ränta, då bleve fallen analoga, men så är det icke, såsom herrarna se, utan här är fråga om att berättiga vederbörande taxeringsförrättare att, då han finner lämpligt, fråga bank- eller jämförlig inrättning, vilka ränteinkomster en person haft. Den fråga, som här föreligger, har icke det ringaste sammanhang med skattskyldigheten på en ort eller bevillningens fördelning å olika orter. Den kan icke heller med fog sägas inverka på statens rätt och förmåga att få ut skatten, ty därför har man den enskildes självdeklaration. Här är det ett komplement till deklarationen, som man vill skaffa, och det kan icke hava något att göra med »grunden för bevillningen eller sättet för dess tillämpning». Något prejudikat, som kan stödja bevillningsutskottets åsikt, finnes icke, ej heller finnes något stöd i de uttalanden, som här åberopats från gångna tider.

Jag ber därför att få yrka bifall till reservanternas hemställan.

Herr Karlsson: Jag begärde ordet, när herr Cavalli sade, att jag i någon mån sökt göra denna fråga till en politisk fråga. Det var åtminstone icke min avsikt, det ber jag få säga bestämt ifrån. Jag inser lika väl som någon annan, att det är önskligt, att man här bortser icke blott från alla politiska synpunkter utan även från sådana frågor, som ligga bakom, ty de hava i detta sammanhang icke någon betydelse. Här gäller endast att bilda sig en åsikt om vad jag skulle vilja kalla den formella sidan av saken, nämligen om i liknande fall gemensam votering kan äga rum eller icke. Därom hava bevillningsutskottets mycket ärade förre ordförande och jag precis samma uppfattning. Jag vet icke, om det var den vändning, jag gav åt mina ord, när jag nämnde namnen på dem, som i Första kamaren försvarade de gemensamma voteringarna på detta område och tillade, att det för män av högern kunde vara lugnande att de som talade för gemensamma voteringar vore konservativt sinnade, som gav anledning till att mitt yttrande missuppfattades. Jag ville icke på något sätt lägga in politik i detta, men det

*Ifrågasatt
gemensam om-
röstning om
åläggande för
banker m. fl.
att lämna upp-
gift å belopp
av insättar-
re gottgjord
ränta.*

(Forts.)

är en allmänt mänsklig sak, att man har större förtroende till personer, som i andra frågor hava ungefär lika uppfattning med den man själv har än till dem, som i snart sagt alla frågor hava en motsatt uppfattning. Det var därför, jag begagnade mig av denna ordvändning.

Jag har nu icke kunnat bliva övertygad, att det förhåller sig så, som de båda näst föregående talarna hava sagt, utan för mig står det fortfarande klart, särskilt då jag tager hänsyn till de yttranden, som jag citerat, att de av mig åberopade talarna skulle även försvarat gemensam votering i det fall, som här föreligger. För det första får jag säga, att man icke gärna kan dela upp voteringspropositionen av år 1872 på sätt som herr Cavalli påstod, ty det var fråga om gemensam votering rörande hela det föreliggande förslaget, det vill säga, rörande såväl § 9 som § 27. Dessutom vill jag erinra om, vad jag förut nämnde, att 1876 förekom det gemensam votering om 12 § i instruktionen för taxeringsförrättare. Även det tyder på att man den tiden hade en annan uppfattning, än den man nu har. Nu har här kanske icke utan fog varnats för att, i fall man nu ginge med på gemensam votering, man även skulle göra det rörande varje sak, som står i taxeringsförordningen. Då vill jag erinra om vad här förut påpekats, att man har att avgöra för varje särskilt fall.

Herr Östberg nämnde något om att det här endast vore fråga om ett komplement till självdeklarationen. Men huru kan man då på samma gång säga, att det icke skulle inverka på statens rätt att få in de belopp man har avsett att staten skulle få? Det kan jag icke förstå; ty hela självdeklarationen avser ju att sätta staten i tillfälle att få in de summor, som avses, och det föreliggande komplementet till självdeklarationen avser att på den punkt, varom här är fråga, bevaka statens rätt. Att det icke skulle inverka på deklarationen och således på skatteindrivningens effektivitet, kan jag icke förstå.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Trygger: För min del instämmer jag med de talare, som yttrat sig till förmån för reservationen, men jag vill tillägga några ord.

Enligt min mening föreligger i detta speciella fall ett alldeles särskilt skäl, varför det icke skall vara gemensam votering — det har, såvitt jag känner till, *aldrig* varit gemensam votering i ett fall som detta — och det är, att här är fråga om att ålägga tredje man en förpliktelse, och en dylik förpliktelse kan icke åläggas tredje man genom gemensam votering, utan därför fordras ett beslut av båda kamrarna. Här är det icke fråga om skattskyldigs uppgifter eller dylikt, icke fråga om taxeringsmyndigheters ålägganden, utan endast om en bestämd skyldighet för tredje man att på anfordran lämna uppgift angående vissa förhållanden

beträffande de skattskyldige, och därom kan det icke ens vara tal att votera gemensamt.

*Ifrågasatt
gemensam om-
röstning om
åläggande för
banker m. fl.
att lämna upp-
gift å belop-
pet av insätta-
re gottgjord
ränta.
(Forts.)*

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen enligt de yrkanden, som därunder förekommit, gjorde propositioner, först på godkännande av utskottets i förevarande memorial framställda förslag till voteringsproposition samt vidare därpå att ifrågavarande förslag skulle förkastas; och förklarade herr talmannen sig anse den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som förkastar bevillningsutskottets i dess memorial nr 28 framställda förslag till voteringsproposition, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes utskottets ifrågavarande förslag.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 81;

Nej — 37.

Vid ånyo skedd föredragning av bankoutskottets den 5 och 8 innevarande månad bordlagda utlåtanden:

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring av §§ 1 och 10 i reglementet för småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt,

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring av § 17 mom. 1 i reglementet för folkskollärarnas pensionsinrättning, och

nr 28, i anledning av väckt motion angående tryckning av konstitutionsutskottets protokoll,

biföll kammaren vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Vid förnyad föredragning av Första kammarens första tillfälliga utskotts den 5 och 8 i denna månad bordlagda utlåtande nr 13, i anledning av en av herr Tysk inom Andra kammaren

väckt motion, nr 227, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ifrågasatt stadgande om förfaringssättet, då kvarstad meddelas å gods av viss beskaffenhet, biföll kammaren vad utskottet i detta utlåtande hemställt;

och som Andra kammarens i ärendet fattade beslut således ej blivit oförändrat antaget, skulle jämlikt § 63 mom. 3 riksdagsordningen ärendet till Andra kammaren återlämnas för vidare behandling.

Om samverkan mellan vederbörande beträffande arméns och marinens utrustning med vapen m. m.

Föredrogs ånyo Första kammarens andra tillfälliga utskotts den 5 och 8 innevarande april bordlagda utlåtande nr 10, i anledning av friherre Flemings motion, nr 91, angående skrivelse till Konungen med begäran om utredning och förslag i fråga om ävägabringande av bättre samverkan mellan vederbörande beträffande arméns och marinens utrustning med vapen och ammunition m. m.

I en inom Första kammaren väckt motion, nr 91, som hänvisats till behandling av kammarens andra tillfälliga utskott, hade friherre *Fleming* hemställt, att Riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville verkställa utredning om *dels* på vad sätt en större gemenskap skulle kunna ävägabringas beträffande frågor, som rörde arméns och marinens utrustning av vapen och ammunition, *dels ock* i samband därmed vilka åtgärder, som borde vidtagas, för att svenska privatfabriker med erforderlig produktionsförmåga måtte finnas till krigsstyrelsens disposition samt för Riksdagen framlägga de förslag, vartill en sådan utredning kunde giva anledning.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på anförda skäl hemställt, att friherre Flemings förevarande motion icke måtte till någon Första kammarens åtgärd föranleda.

Friherre *Fleming*: Fast det är sent, kan jag icke underlåta att yttra några ord i anledning av utskottsbetänkandet och jag vill då beklaga, att utskottet kommer till det resultat, utskottet gjort, oaktat utskottet säger, att många av de önskemål, som i motionen framförts, vore värda att beaktas. Det förefaller mig då, att utskottet kunnat komma till något rikare innehåll än vad det gjort. Jag vill visserligen icke beklaga mig över, att *motionen* så kortfattat behandlats, ty utskottet har hänvisat till, att de önskemål jag framställt skola komma i betraktande på icke mindre än tre olika sätt, och då får man ju vara mycket nöjd och hoppas, att de även bliva beaktade. Men jag beklagar dock, att utskottet icke givit något uttryck för sitt erkännande av det rikhaltiga material, som lämnats utskottet till behandling, och vilket anskaffats genom bemedling av kungl. utrikesdepartementet. Då detta icke kommit till synes, anser jag mig böra till

protokollet uttala min tacksamhet till utrikesdepartementet för den beredvillighet, varmed det skaffat detta material.

Då vidare i betänkandet icke framkommit något om det, var till jag i motionen syftar, skall jag bedja att helt kort få säga, att min avsikt varit att få fram samarbete mellan armén och flottan samt att något måste göras för att vapen- och ammunitionsanskaffningen måtte bli mera tryggad än den i det hela för närvarande är. Jag vill icke vid denna sena timma vidare ingå på det sätt som skulle kunna användas för att nå det målet. Jag har emellertid framlagt motionen på grund av den mångåriga erfarenhet, jag under min verksamhet fått, och jag tror att detta syfte kan ernås på flera vägar. Jag vill vidare beträffande sista delen av motionen, som avser åtgärder, för att fabriker skola finnas till statens disposition, endast hänvisa till en del uppgifter, som inkommit från utländska stater genom utrikesdepartementet, varav framgår, att detta mål kan nås på flera olika sätt. Jag vill särskilt till protokollet anföra ingressen till en uti Italien utkommen förordning, som avser ordnande av statens upphandlingsväsende. Det heter nämligen där: »Med anledning av behovet att på ett systematiskt sätt ordna statens upphandlingsväsende utan att bringa oreda i varje särskilt verks förhållanden och för att tillförsäkra den inhemska industrien en regelbunden och oavbruten sysselsättning, utan större förändringar i fråga om mängden, och med rättvis fördelning på rikets olika delar och till pris, som är fördelaktigt för såväl staten som näringarna samt med hänsyn tagen till de på världsmarknaden gängse prisen hava vi o. s. v. funnit gott att i nåder förordna». Jag citerar detta yttrande, emedan jag tror det vore önskvärt, att vid de utredningar, utskottet påpekat, och i synnerhet vid den revision av upphandlingsreglementet som ifrågasättes, just de synpunkter komma till beaktande, som här i denna ingress angivas. Jag tror, att om de hade tillämpats, det skulle stå på en bättre punkt än det nu gör med våra verkstäder, och det skulle kanske då icke förekommit sådana förhållanden som exempelvis vid inlämnande av anbud på pansarbåten Sverige var fallet. Jag uttalar en önskan och förhoppning, att dessa synpunkter vid ordnande av statens upphandlingsväsende må komma till sin rätt i framtiden, men har, herr talman, icke något yrkande att göra.

Om samverkan mellan vederbörande beträffande arméns och marinens utrustning med vapen m. m.

(Forts.)

Greve Spens: Vad den första delen av nu föreliggande motion beträffar eller åstadkommande av bättre samarbete mellan armén och flottan vid upphandling av vapen och ammunition, så är det givet, att ett gott samarbete i detta avseende är av stor betydelse och till stor nytta för de särskilda vapnen i många fall, samt att ju större samarbetet är i sådana fall, desto bättre är det. Nu är det emellertid så, att på en del sakkunnigt håll säges, att ett intimt samarbete mellan armén och flottan i detta hänseende

Om samverkan mellan vederbörande beträffande arméns och marinens utrustning med vapen m. m.

(Forts.)

redan finnes samt att samarbetet är så bra, som man gärna kan önska sig. På andra håll, som även göra anspråk på sakkunskap, säges däremot, att samarbetet kunde vara bättre. I vilket fall som helst är ju emellertid hela frågan i denna del under utredning. Den s. k. departementalkommittén har upptagit frågan till behandling i samband med förslaget om försvarsdepartementens sammanslagning, och kommittén har just haft före frågan om inrättande av en försökskommission, som motionären omtalar och anser önskvärd. Härtill kommer, att den revision, som enligt offentligt meddelande är nära förestående i fråga om statens upphandlingsväsende, även torde komma att taga hänsyn till detta. Under sådana förhållanden har utskottet ansett, att motionen i denna del för närvarande icke bör föranleda någon Riksdagens åtgärd.

Vad sedan den andra delen av motionen beträffar, eller frågan om åtgärder i syfte, att krigsstyrelsen ständigt skall hava svenska privata fabriker med erforderlig produktionsförmåga till sin disposition för att tillverka krigsmateriel, är ju detta en mycket viktig och tillika mycket grannliga fråga av stor betydelse både för försvarsväsendet och vårt näringsliv. I detta avseende har motionären föreslagit, att staten skulle tillförsäkra några större privata fabriker jämn sysselsättning och möjligen även andra förmåner, så att dessa å sin sida skulle kunna förbinda sig att alltid stå till statens disposition i händelse av behov. Vidare har motionären ansett, att bestämmelserna om statens upphandlingsväsende böra i vissa avseenden ändras. Under hand har han till utskottet överlämnat en del handlingar, som anskaffats genom utrikesdepartementet, av vilka handlingar man får veta, att frågan av flera utländska stater, särskilt Italien, blivit uppmärksammat. Motionären uppläste nyss ingressen till en ny förordning om upphandlingsväsendet i detta land, och därav synes, att detta lands regering fått tämligen fria händer att gynna den inhemska industrien. Man får emellertid av nämnda handlingar egentligen icke veta, vad som åtgjorts, ty detta har varit av hemlig natur. Emellertid, då vi nu stå inför en fullständig revision av statens hela upphandlingsväsende, och denna med all säkerhet kommer att omfatta allt, varom motionen rör sig, och då utskottet även antar, att försvarsberedningarna komma att ägna denna sak uppmärksamhet, helst den inverkar på kostnaderna för landets försvar, har utskottet ansett, att motionen även i denna del icke borde föranleda åtgärd.

Jag hemställer om bifall till utskottets hemställan.

Herr Ericson, Hans: Jag skall inskränka mig till att uttrycka min förundran över, att friherre Fleming kommit med den här motionen. Jag skulle egentligen haft stor lust att bemöta åtskilliga punkter i densamma, men på grund av att tiden är långt framskriden, skall jag inskränka mig till att säga, att

jag, liksom motionären, är på det klara med, att det bör finnas samarbete, men att jag också anser, att det finnes samarbete, så mycket som över huvud kan komma i fråga. Jag vill som exempel säga, att vi samarbeta med avseende på kanoner, lavettage, handvapen, remtygspersedlar och ammunition, som äro gemensamma för armén och flottan. Vad skall man mer begära?

Kontinuiteten för leverantörerna med avseende på leverans av ammunition och vapen o. dyl. är naturligtvis beroende på kontinuiteten i våra anslag. Om Riksdagen bevilja kontinuerliga anslag, kan man även åstadkomma mera jämt återkommande beställningar. Men jag får också säga, att leverantörerna icke böra lämnas alltför stor makt i fråga om leveranser till staten. Gör man detta, kan det nämligen hända, att man kör fast, varpå exempel icke saknas.

Beträffande utskottets motivering får jag erkänna att jag ej förstår, vad utskottet menat med sitt yttrande om det intimare samarbetet. Och när utskottet talar om att försvarsdepartementens sammanslagning m. m. skall kunna bli en väg för att få detta samarbete, ställer jag mig alldeles oförstående, ty det är min livliga förhoppning, att denna sammanslagning aldrig må komma till stånd.

Friherre Fleming: Jag kan instämma med kommandörkapten Ericson i, att för närvarande det kanske ej behövs mera samarbete; och jag medgiver, att under den tid vi haft att göra med varandra behov av ökat sådant ej heller gjort sig gällande. Men jag får säga kommandörkapten Ericson, att jag varit med på en tid, då mera samarbete väl behöfts, då nämligen flottans och artilleriets arbete på kanoner och sådant gick fullständigt stick i stäv med vart annat. Om det nu är bra, som det är, så är detta en sak, som naturligtvis är glädjande; men därför bör man ej sätta sig emot, att detta tillstånd genom reglementariska bestämmelser befastes. Det kan eljest komma en tid igen, då förhållandet uti ifrågavarande avseende icke längre är bra.

Jag gör som sagt i *detta avseende* ingen anmärkning mot det nuvarande tillståndet, men anser, att genom reglementariska bestämmelser något bör kunna göras, så att det även förblir bra för framtiden.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter kammaren biföll vad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt.

Justerades ytterligare elva protokollsutdrag för denna dag.

Om samverkan mellan vederbörande beträffande arméns och marinens utrustning med vapen m. m.

(Forts.)

Kammarens sammanträde avslutades kl. 10,06 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

Fredagen den 11 april.

Kammaren sammanträdde kl. 3,30 e. m.; och dess förhandlingar leddes av herr vice talmannen.

Herr statsrådet friherre *Adelswärd* avlämnade Kungl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

nr 185, angående ändrad lydelse av §§ 8—11, 14, 16, 17, 21, 27—36, 42, 43, 51, 64, 74 och 77 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862, av §§ 9—11, 15, 24, 28, 35, 36, 56, 66 och 78 i förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862, av §§ 6—8, 10, 14, 34 och 35 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862 och av §§ 3—5, 8, 13, 14, 20, 25—27, 31—33, 38—40, 59, 61 och 62 i förordningen om landsting den 21 mars 1862 m. m.; samt

nr 186 angående förslag till förordning om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av brännvin, förordning om ersättning till städer, vissa köpingar, landsting och hushållningssällskap för till statsverket indragna brännvinsförsäljningsmedel samt förordning om statsverkets fond av rusdrycksmedel.

Justerades protokollet för den 5 i denna månad.

Föredrogs och hänvisades till Riksdagens särskilda utskott den av herr *Östberg, Gustaf Fredrik*, den 9 innevarande april avgivna och då bordlagda motion, nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om allmän pensionsförsäkring m. m.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran följande den 9 innevarande månad bordlagda ärenden, nämligen statsutskottets utlåtanden nr 47—51, bevillningsutskottets betänkanden nr 29—31, bankoutskottets utlåtande nr 29, lagutskottets utlåtande nr 22, jordbruksutskottets utlåtanden nr 42—45 ävensom Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 15.

Herr af Ekenstam erhöll på begäran ordet och yttrade: Jag tillåter mig föreslå, att på föredragningslistan till morgondagens plenum bland två gånger bordlagda ärenden måtte främst uppföras lagutskottets utlåtande nr 22, i anledning av *dels* Kungl. Maj:s proposition med förslag till lag om expropriation, lag om ändrad lydelse av 16, 24, 36 och 45 §§ i förordningen den 16 juni 1875 angående inteckning i fast egendom, lag om ändrad lydelse av 71 § i lagen den 20 juni 1879 om dikning och annan avledning av vatten, lag om ändrad lydelse av 1 § i lagen den 27 juni 1902, innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar, samt lag om ändring i vissa delar av lagen den 31 augusti 1907 angående stadsplan och tomtindelning, *dels* ock i anledning därav väckta motioner.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Anmälades och bordlades konstitutionsutskottets utlåtande och memorial:

nr 18, i anledning av väckt motion angående skrivelse till Konungen med begäran om undersökning och förslag i fråga om uppdragande åt en ständig delegation av viss befogenhet med avseende å riksbankens förvaltning och revision, samt

nr 19, i anledning av återremiss av utskottets utlåtande nr 15, angående väckt motion om ändring av §§ 56 och 58 i riksdagsordningen.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet den under dagen avlämnade kungl. propositionen, nr 185, angående ändrad lydelse av §§ 8—11, 14, 16, 17, 21, 27—36, 42, 43, 51, 64, 74 och 77 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862, av §§ 9—11, 15, 24, 28, 35, 36, 56, 66 och 78 i förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862, av §§ 6—8, 10, 14, 34 och 35 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862 och av §§ 3—5, 8, 13, 14, 20, 25—27, 31—33, 38—40, 59, 61 och 62 i förordningen om lands-ting den 21 mars 1862 m. m.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts under sammanträdet avlämnade proposition, nr 186, angående förslag till förordning om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av brännvin, förordning om ersättning till städer, vissa köpingar, landsting och hushållningssällskap för till statsverket indragna brännvinsförsäljningsmedel samt förordning om statsverkets fond av rusedrycksmedel.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 117, av herr *Clason* m. fl. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till lag om allmän pensionsförsäkring;

nr 118, av herr *Ericson, Hans*, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till lag om allmän pensionsförsäkring;

nr 119, av herr *Ericson, Hans*, angående skrivelse till Konungen med begäran om utredning och förslag i fråga om särskild sjömanspensionering;

nr 120, av herr *Berglund, Jan Erik*, angående skrivelse till Konungen med begäran om utredning och förslag i fråga om användande av pensionsförsäkringsfondens avkastning till åtgärder avseende att förebygga invaliditet;

nr 121, av herr *Gustafsson*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående grunder för upplåtande av egnahemslägenheter från vissa kronoegendomar; och

nr 122, av herr *Rosén*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i gällande föreskrifter i fråga om upplåtande av odlingslägenheter å kronoparker och överloppsmarker i de sex nordligaste länen.

*Interpellation
ang. behörig-
het att ut-
nämnas till
teologisk
professur.*

Ordet lämnades på begäran till herr Bergqvist, som yttrade:
Herr talman! I avsigt att utverka kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för Kungl. ecklesiastikdepartementet få framställa en interpellation anhåller jag få fästa uppmärksamheten på ett förhållande, som innebär möjlighet till ledsamma förvecklingar inom den svenska kyrkan och utgör en anledning till oro i vida kretsar bland vårt folk. Jag åsyftar det förhållandet, att ingen garanti med säkerhet förefinnes mot att de teologiska lärostolarna vid våra universitet kunna besättas med innehavare, som hysa en mot kyrkans beaktelse och positiv kristen tro rent av motsatt åskådning och som därför i sin lärareverksamhet icke känna sig bundna av några som helst konfessionella hänsyn. Detta är en allvarlig sak för den svenska kyrkan och särskilt betänklig ter den sig, när man tar i betraktande, att prästbildningen handhaves av de teologiska universitetslärarna. Det skulle ju kunna tänkas, att det ginge ända

därhän, att de teologie studerandena vid universiteten fostrades i åskådningar, som hade mera släktskap med agnosticisism eller ateism än med kristendom och evangelisk luthersk tro. Men icke skapades på det sättet församlingslärare, som kunde verka till välsignelse inom kyrkan och vinna folkets förtroende i stort sett.

Saken har emellertid därjämte en rent rättslig sida.

*Interpellation
ang. behörig-
het att ut-
nämnas till
teologisk
professur.
(Forts.)*

Enligt lagen om ämbetsbrott av präst och om laga domstol i sådan mål den 8 mars 1889 är präst underkastad ansvarspåföljd, om han utsprider mot svenska kyrkans bekännelse stridande lära. § 1 i bemälda lag är av följande lydelse: »Finnes präst offentligen förkunna eller annorledes utsprida lärosats, som är stridande mot svenska kyrkans lära: dömes till varning eller mistning av ämbetet på viss tid. Har han förut blivit straffad för sådan förbrytelse eller äro omständigheterna eljes synnerligen försvårande, må till avsättning dömas.»

På prästen är alltså det kravet ställt, att han i sin pastoralaverksamhet skall befinna sig i överensstämmelse med kyrkans lära, och avvikelse härutinnan, ställer honom inför risken att straffas med ända till ämbetets förlust.

Huru förhåller det sig nu med teologisk universitetslärare i detta avseende? Är han underkastad någon ansvarspåföljd, om han t. ex. i sin lärareverksamhet utsprider mot svenska kyrkans lära stridande lärosats? Ja, där han är prästman, är han det utan tvivel, emedan i sådant fall lagen om ämbetsbrott av präst äger tillämpning på honom. Men i de fall då teologisk lärostol icke är förenad med prebende, behöver dess innehavare icke vara präst. Det torde ock ofta inträffa, att sådan teologisk professur kommer att innehas av person, som icke är präst. I sådant avseende kan t. ex. erinras därom, att av de tvenne sökande, som anmält sig till den nyinrättade professuren i teologisk encyklopedi och teologiska prenotationer vid Lunds universitet, ingendera är prästman. Där nu en teologie professor icke är präst, finnes mig veterligen icke något lagrum, som stadgar straffpåföljd för honom, huru långt han än i sin universitetsverksamhet avviker från svenska kyrkans lära. Han har icke ens behövt avgiva någon försäkran, som motsvarar prästlöftet, att han efter bästa förstånd och samvete vill lära Guds ord rent och klart såsom det innehålles i den Heliga skrift och såsom kyrkans bekännelseskrifter därom vittna.

Men ligger då icke i regeringsformens § 28 en garanti åtminstone därför, att ingen kan till teologisk professur utnämnas, som ej då befinner sig i överensstämmelse med svenska kyrkans lära. Bemälda grundlagsparagraf innehåller bland annat följande stadgande: »Till prästerligt ämbete eller till annan tjänst varmed är förenat åliggande att meddela undervisning i kristendom eller teologisk vetenskap kan endast den utnämnas, som bekänner den rena evangeliska läran».

Svaret på den nyss framkastade frågan blir helt och hållet

*Interpellation
ang. behörig-
het att ut-
nämnas till
teologisk
professur.*

(Forts.)

beroende på den tolkning man ger åt nu anförda stadgande. Får man tolka uttrycket »bekänna den rena evangeliska läran» såsom det enligt min uppfattning synes böra tolkas nämligen så, att det måste anses liktydigt med att »i sin övertygelse omfatta den evangelisk lutherska bekännelsen», då innebär detta lagrum en garanti i ovanberörda avseende.

Men på senare tiden har en helt annan tolkning börjat göra sig gällande, enligt vilken uttrycket »bekänna den rena evangeliska läran», icke skulle betyda något annat än att »vara medlem av svenska kyrkan». Därest denna tolkning kommer att vinna tillämpning och fastslås som den juridiskt riktiga blir regeringsformens § 28 utan all betydelse såsom garanti vid teologiska professorsutnämningar.

I sådant fall kan man komma att stå inför den betänkliga anomalin, att den teologiska universitetsläraren, som skall handhava prästens utbildning, oantastad hyllar och driver en från kyrkans lära vitt skild uppfattning, men prästen som fått sin utbildning under denne lärares ledning, han är vid ansvarspåföljd skyldig att i sin förkunnelse låta sig normeras av samma kyrkas lära.

Med hänvisning till vad jag nu anført anhåller jag om kammarens tillstånd att få till herr statsrådet och chefen för kungl. ecklesiastikdepartementet framställa följande frågor:

1. Har herr statsrådet lagt märke till att teologisk professor, som ej är präst, icke är underkastad någon laga ansvarspåföljd för avvikelser i sin lärareverksamhet från den svenska kyrkans lära, under det att präst, som utbildats under sådan lärarens ledning, kan ställas till ansvar för utspridande av lärosats, som är stridande mot samma kyrkas lära?

2. Anser herr statsrådet, att regeringsformens § 28 innebär någon garanti för att ingen kan utnämnas till teologisk professur, som visat sig ej principiellt stå på den evangelisk lutherska bekännelsens grund?

3. Har herr statsrådet, särskilt för det fall, att närmast föregående fråga skulle besvaras nekande, övervägt vidtagande av någon åtgärd i syfte att de teologiska lärostolarna må tillförsäkras innehavare, som till sin åskådning, så vitt känt är, ej befinna sig i strid med evangelisk luthersk tro?

På gjord proposition bifölls herr Bergqvists ifrågavarande anhållan.

*Interpellation
ang. vaccina-
tionsfrågans
utredning.*

Herr Skarstedt erhöi på begäran ordet och yttrade: Herr talman, mina herrar! Med anledning av den av mig vid 1912 års riksdag väckta motionen om vaccinationstvängets upphävande eller suspenderande föreslogo de båda utskott, som behandlat motionen,

en riksdagsskrivelse med anhållan, att den av 1908 års Riksdag begärda utredningen av vaccinationsfrågan måtte slutföras så tidigt, att nya bestämmelser i ämnet skulle kunna om möjligt utfärdas under innevarande år. Denna hemställan bifölls av Andra kammaren med 111 röster mot 45, men avslogs av Första kammaren med 65 röster mot 37, vadan frågan ej ledde till något riksdagsbeslut. Den överväldigande majoritet, som utskottets hemställan erhöi i Andra kammaren framkallade emellertid hos mången den förhoppningen, att regeringen ändå skulle söka tillmötesgå en så pass kraftigt uttalad opinion.

*Interpellation
ang. vaccina-
tionsfrågans
utredning.
(Forts.)*

Från skilda håll ha ock till mig ingått förfrågningar rörande frågans läge, och då jag vet, att man i tusentals hem följer denna fråga med det största intresse i hoppfull förbidan, att den mot grundlagens klara bud stridande tvångsbestämmelsen måtte ju förr dess hällre försvinna, har jag, herr talman, ansett mig böra anhålla, att få till herr statsrådet och chefen för civildepartementet framställa följande frågor:

1:o) Har regeringen vidtagit några åtgärder för den pågående vaccinationsutredningens påskyndande, så att proposition möjligen kan väntas framlagd vid innevarande riksdag, eller om så ej kan ske, åtminstone med säkerhet kan motses vid 1914 års riksdag?

2:o) Har regeringen gått i författning om att förverkliga den i 1908 års riksdagsskrivelse gjorda framställningen om en *allsidig* utredning av frågan, så att även den av talrika utländska och jämväl av flera svenska vetenskapsmän hävdade meningen rörande vaccinationens värdelöshet som skyddsmedel och dess i talrika fall påvisade fara för folkhälsan blir tillbörligen beaktad vid utredningen?

3:o) Om så ej skett, kunna vaccinationsmotståndarne förvänta sig tillfälle att yttra sig om det blivande utredningsresultatet, innan detta föranleder någon åtgärd från regeringens sida?

På gjord proposition bifölls herr Skarstedts anhållan.

Justerades tre protokollsutdrag för denna dag.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 3,59 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.